

HIND 20 MARKA

NOORUSMAA

IÕULUD

1927

S I S U:

Noorusmaalasile. — **J. Parijõgi** — Jõulu jutuajamised Injuga. — **Maurice Maeterlinck** — Maa Marsilt vaadatuna. — **Adelbert von Chamisso** — Peeter Šlemiili kummaline lugu. — **Roda-Roda** — Teadus ja rikkus. — **Karl Vallio** — Seiklus Lapi tundureis. — **M. Kyber** — Jumala külalised. — Vana karjuse jõulud — **Roda-Roda** — Võrdlus. — Jõulunool. — Kino sünnilugu. — Looduse sõbra nurk. — Male. — Kabe.

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 22—24.

Jõulukuu

1927.

Toimetuse juhatajad: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja: E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Tel. 14-63. Toimetuse kõnetunnid esmaspäeval k. 12—1.

Noorusmaalasile.

Käesoleva numbriga lõpetab „Noorusmaa“ oma teise ilmumisaasta. See aasta on olnud „Noorusmaale“ murelik ja raskem eelmisest.

Nüüd aasta lõpul on väljavaated hakand jälle paranema, nõnda et „Noorusmaa“ uuel aastal kindlasti jätkab ilmumist. Ja koguni märksa odavama hinnaga — kõigest 250 marka aastakäik. Selle summa eest saab iga tellija 12 suurt kahe trükipoognalist piltidega ilustatud numbrit.

Sisuliselt tahab „Noorusmaa“ tuua endiselt huvitavamaid lugusid, vestlusi, pilte, ülesandeid, mitmesuguseid teateid ja muud ajakohast materjali.

Toimetuse loodab, et kõik sennised noorusmaalased uendavad oma tellimise ja toovad kaasa hulga uusi sõpru.

Ühtlasi korraldab „Noorusmaa“ talitus 1928. aastal uue võidulennu ümbermaakeri. Käesoleval aastal korraldatud võidulend algas liig hilja ja väga ebasobival ajal, seepärast ei suutnud võistlejad lennata kuigi kaugele ja omandasid autasuna ainult väikesi asju. Uuel aastal algab lend uuesti otsast, nõnda et kõik võistlejad on ühesuguseis tingimuses.

Teateid lennu üksikasjust ja autasudest leiavad lugejad käesoleva numbril lõpust.

Lõppeks soovib oma senistele ja uutele sõpradele ja kogu noorusmaalaste perele

häid jõulupühi ja õnnelikku uut aastat

„Noorusmaa“ toimetuse,

Tallinnas, jõulukuul 1927.

Jõulu jutuajamised Injuga.

J. Parijõgi.

Esimese püha hommikul ärkasime emaga suure kolina päale üles, köögis läks midagi klirinal katki. Oli veel pimedik, kuid Injut ei olnud voodis näha ja köögist kuuldus tasast juttu. Läksime kohe kööki ja — sää! ta seisis paljajalu ja särgiväel taldrikutükide juures ja kõneles:

„Tule nüüd, põialpoiss, ja tee taldrik terveks.“

Meie ei saand esiti arugi, mis see peab tähendama. Küsisime ühest suust:

„Kes selle katki tegi?“

„Mina tegin,“ vastas Inju tõsiselt, „lõin vastu lauanurka, siis läsksi katki.“

„Miks sa ta katki tegid?“

„Noh, et siis põialpoiss teeks terveks. Sa rääkisid eile juttu, et põialpoiss tegi Andu tassi terveks.“

Tunnistas ikka veel taldrikutükke ja hüüdis uuesti:

„Tule siis, põialpoiss!“

Tükid jäid endiselt pörandale, põialpoissi ei tulnud. Ja siis purskas Inju silmist nii hale ja südamluk nutt, et see ise oleks võind teha taldriku terveks.

„Miks ta siis ei tule, isa?“

Võtsin ta sülle ja viisin tagasi voodisse. „Miks ta ei tule? Vaata, seda ei oska ma sulle selgeks teha, nagu ma sulle midagi pole suutnud selgeks teha. Sa võtad ikka kõik asjad teisiti kui mina seda olen harjund. Ega meie vist kunagi üksteist täiesti mõista, sina oled noor, minust 25 aastat ees ja arvad, et minu, kui vanema põlve arvamistega ja töökspidamistega üldse ei maksa arvestada. Seda oled sa siamaani alati näidand. Või on minu ja ema arvamised sinu silmis midagi maksnud? Ei. Kas mäletad veel enda ülespidamist enne jõulu? Ja, meie ootasime kõik jõulusid, sina, ema ja mina. Kõige rohkem muidugi sina, Inju. Sa ronisid sagedasti köögis toolile, säält lauale ja laualt aknale, vajutasid nina vastu ruutu laiaks ja puurisid suuril silmis välja — kas jõulumees juba tuleb. Siis muidugi laualt maha, minu

juure, ema juure, antagu aga vastust, kas jõulumehel on tutiga müts. Olgu siis minul ja emal kui kiire töö tahes, sellest sa ei küsind, see tuli jätta ja sulle seletust anda, kas on jõulumehel tutiga müts.

Ei, sest saadik kui sina, Inju, meie majasse tulid, ei maksa minu ja ema arvamised midagi, ainult sinul on ütlemist, sinust saab kõik toad täis.

Minu raamaturiul pidi olema puukuur ja kirjutuslaua all Pööba ja Kreedu kodu. Sinna pidi puid viidama, minu raamatuid, et külm ei oleks, kui jõulumees vaatama tuleb Pööbat ja Kreedat. Et minu raamatul muud väärtust ei ole, kui ainult kütteinena, selles ei kahtle sa sugugi.

Jumalukene, siis oli ju veel vaja jõulumehel kapsasuppi keeta. Sa töid paja, vaatasid lille laual ja ütlesid oma Pööbale ja Kreedale: „Teeme, et see on kapsas, teeme!“ Muidugi olid Pööba ja Kreedat sellega nõus, nagu nad sinuga alati nõus on. Siis rebisid lillelehed ja panid patta. Kui siis ema köögist tuli ja nägi, et lillest muud järele ei olnud, kui paljad raod, oli küll pahandus suur, sest ema ei tahtnud kuidagi seda mõista, et ainult lilledest suppi võib jõulumehel anda.

Sää! tuli sul nõuks Praadale ja Prannale uusi kleite teha, ikka pühiks. Kõige sobivam materjaal selleks oli ema põll. Töid siis käärivad, lõikasid põlle parajateks tükkideks ja tegid Praadale ja Prannale pühadekleidid. Aga emale ei suutnud sa ikkagi selgeks teha, et just põllest kõige paremad kleidid sai.

Siin pean küll ütleva, et mina mõistan sind siiski mõnikord rohkem. Kord tahtsid sa jälle Tatara lastele uued torukübarad teha, ja kõige paremaid kübaraid sai minu paberitest ja raamatutest. Kui siis ma sind esialgul hukka mõistsin vanema ilma vaimuvara lõhkumise pärast, ütlesid sa õige rahulikult: „Isa, ära pahanda, ära pahanda, see raamat ei kõlba kuhugi.“ Siis hakkasin tööpoolest kahtlema, kas see kõrgesti kiidetud raamat tõesti mujale kõl-

bab kui ühe Inju Tatara laste kübaraiks.

Sinu tahtmised ja soovid olid mõõtmatu suured. Mäletad, kui enne pühi kord linnas jalutasime, mis ütlesid kirikut nähes? Mäletad? „Isa, osta mulle kaksikümmend viis kirikut.“ Sa ei küsi sellest, kas on Eestis üldse inimest, kes jõuaks osta kaksikümmend viis kirikut. Ei, sa nõuad aga. Ma küsisin: „Mis sa teeksid nendega?“ — „Mängiksin.“ — „Ei, laps, kirikud ei ole mängimiseks,“ püüdsin sulle seletada, aga sa ei teinud katsetki mind mõista. Kaksikümmend viis kirikut. . .

Ja sinu vaade raha pääle üldse. . . sellega oled sa juba pahandusi küllalt sünnitanud. Ma ei räägi sellest, et sa suvel peotäie puulehti võtsid, poodi läksid, need letile poetasid ja ütlesid: „Andke mulle üks sai.“ Ja kui poetädi raha küsis, siis nende lehtede pääle näitasid. Ei, sellest ma parem ei räägi, see oli ikkagi üks ainuke asi. Aga mis tegid sa paar päeva enne pühi? Võtsid ühe marga ja peotäie kompvekipabereid ja läksid jälle poodi. Seekord olid sa soovid palju suuremad, tahtsid saada sada naela kompvekke. Siis tõi poetädi su käekõrval meile tagasi. Oled aga jälle pakkund seda üht marka ja kompvekipabereid. Kui siis poetädi ütles, et need pole rahad, oled ikkagi pääle käinud, et: „teeme, et need on rahad, teeme!“ Seda võid sa küll ütelda oma Pöobale, Kreedale, Praadale, Prannale ja Luuale, aga mitte poetädile.

Sinu järgmine samm meeldis mulle juba palju rohkem, ehk ma seda siiski täiesti hääks ei kiida. Ema oli siis sulle seletama hakand, et raha peab palehigis teenima, vabrikus tööl käies, kontoris, või ministeeriumis. Siis olid sa sellest järeldused teind, ja järgmisel päeval tõi su meile tagasi üks politseinik. Olid tahtnud vabrikusse minna raha teenima, aga asja ümber mõelnud ja hoopis ministeeriumisse kavatsend minna. See on hää, et sa raha teenida tahad, aga sa ei tee targasti, et kohe kõige kõrgema kohaga algad. Aga politseinikule oled sa vastu hakand, jalgu trampind ja viimati nutma pistnud. Pean sulle ütleva, et vastuhakkamine, vasturääkimine pole hää, see ei vii

edasi. Ja see mood sul on, ikka oma-moodi, ikka teistega rahulolemata.

Sa armastad väga jutte kuulata ja neid pean sulle õhtuti jutustama kümnete kaupa. Aga ütle, kas oled ühegi jutuga täiesti rahule jäänd? ei ole, ikka parandad sa omamoodi, tood lisaks detaile, või kõrvaldad midagi, minu meelest väga olulist, Kas mäletad veel seda juttu tihasest. Ma jutustasin sulle: „Pakasel talvisel hommikul ärkas tihane. Tal oli kõht tühi, lendas Injukese aknale. . .“ Nüüd rääkisid sina vahele: „Mitte nii, vaid nii: „Pakasel talvisel hommikul ärkas tihane, käis potil, pesi silmad, pani riidesse ja lendas siis Injukese aknale. . .“ Ei, tõepoolest, mis olulist annavad sinu detailid, kuid ma leppisin. Jutustasin edesi: „Hää küll, pääle neid toiminguid lendas tihane Injukese aknale, koputas nokaga ruudule ja ütles: „Tere, väike Injuke, tere! Mul on kõht tühi, palun süüa.“ Injuke läks sahvri, tõi rasva. . .“ Jällegi hüüdsid sa vahele: . . . „võttis köögist noa, läks sahvri ja tõi rasva.“ Sest oleks saand ilus pikk jutt, nagu sa ikka tahad, aga oma vahemärkustega halvastid mu jutustusvõimet ja ma tegin järsu lõpu: „. . . Tõi rasva, tihane sõi kõhukese täis, koputas jälle nokaga ruudule ja ütles: „Aitäh, väike Injuke, aitäh!“ Siis lendas minema.“ Sul ei olnudki midagi jutu järsu lõpu vastu, aga märkust ei jätnud sa ka tegemata: „Pääle sööki pühkis ikka noka puhtaks.“

Vaata Inju, nii käid sa minu jutudega ümber. Sa sunnid mind koguni jutukäiku muutma, tegelasi lisaks tooma või kedagi ära jätma. Ja kui mina oma autoriõigustele tugeses sellega nõus ei taha olla, siis on sul äraproovitud abinõu — nutt. Ja sunnid mind järele andma.

Võtame või eileõhtuse loo, jõulujutu Andust, kes põialpoiste juures jõulupuul käis, sääl tassi maha pillas ja katki tegi (see on sinu detail, tassi terveks tegemine põialpoisi poolt on küll minu), sellest pidi saama traditsiooniline jõulujutt vaeslapsest Andust, kellel ei olnud isa ega ema, kes oli aga hääsüdamlik poiss ja jõuluõöl oma õnne leidis metsamajakases põialpoiste ja kääbuste juures. Vaevalt sain jutukesega alata:

„Oli kord väike poiss, temal ei olnud isa ega ema...“ Nüüd hakkasid sina kohe protesteerima, „miks ei olnud tal isa ega ema.“ Kui ma seletada püüdsin, miks — tegid kategoorilise otsuse: „Andul oli isa ja ema. Kes ta riided siis kuivama pani, kui ta need õues märjaks tegi.“ Püüdsin veel oma seisukohta läbi suruda, kuid enam ei annud sa mahti. „Kes siis Andule süüa andis, kui tal ema ei olnud,“ seletasid õige viriseval häälel, ja nutt tuligi. Nüüd ei tulnud minu vaeslapse jutust enam midagi välja, Andu sai isa ja ema, käis põialpoiste juures, sai säääl süüa ja juua,

tegi kogemata tassi katki, kuid üks põialpoiss pidi selle nõiakepi abil terveks tegema, muidu oleks Andu nutnud ja sina muidugi ka.

Vaata, Injukene, niisugune sa oled. Ja nüüd soovid, et meie pühad peaksid olema ka üks muinasjutt põialpoistega, metsamajakesega ja hää poisi Anduga...

Ah, sa oled magama jäänud. Ja minu kõned on kõik räägitud tuule. Nii. Minu õpetused on su ikka magama uinutand. Maga nüüd pikk uni ja kui ärkad, siis räägi mulle ise muinasjutt Andust, mina ei räägi sõnagi vahele.

Maa Marsilt vaadatuna.

Maurice Maeterlinck.

Kas arvate, et kui Marsi või Veenuse elanik võiks mäetipult vaadata meie linnade tänavale ja turgudele ja näeks meid väikeste, mustade punktidenäe säääl liikuvat, et ta meie äride, ehituste, kanalite ja masinate järele võiks saada õige käsituse meie haridusest, kombeist, meie kombest armastada, mõtelda ja lootata, ühe sõnaga tõelisest siseinimesest? Ta piirduks mõne üpris üllatava tõsiasi nautimisega ja teeks neist nagu meiegi mesilastepesast mõne sama ebakindla, sama ekssliiku otsuse.

Igal juhtumisel oleks tal raske leida neis väikestes mustades punktides seda tugevat kõlblist ühtekuuluvustunnet, mis esineb mesilastepesas. Kuhu nad lähevad? mõtles ta aastakümneid või -sadu meid silmas pidades. Mis nad teevad? Mis on keskpunktiks nende elus ja eneseteostuses? Kas nad tunnustavad mingit jumalat? Ma ei või näha, et keegi määraks nende üritusi. Ühel päeval näivad nad ehitavat ja koguvat mingisuguseid asju, ja teisel nad hävitavad ja rikuvad need. Nad tulevad ja lähevad, nad kogunevad ja lahkuvad, kuid mida nad õieti taotlevad, seda ei tea. Nad on mulle kogu seletamata nähtusi. Võib näha näiteks mõnd, kes peaaegu sugugi ei liigu. Neid võib tunda säravamaist kehakatteist, ja mõnikord nõuavad nad rohkem ruumi kui teised. Nad olesklevad hooneis, mis on kümme, kakskümmend korda suuremad, palju maitsekamalt sisustatud ja toredamad kui harilikud

eluhooned. Säääl peavad nad päevade kaupa sööminguid, mis kestavad mitu tundi järjest, tihti kuni hilja ööni. Kõik, kes neile lähenevad, näivad austavat neid, ja toitodega kooramatud kandjad tulevad kõrvalruumidest või veel kaugemalt, et neile kingitusi tuua. Näib nii, nagu oleksid nad väga tarvilikud ja sugukonnale suureks kasuks, olgugi, et meie pikksilmad ei ole saavutand seda täiust, et oleksime võind märgata, milles see kasu õieti peitub. Sellevastu võib näha teisi, kes töötavad suuris, rattaid täis olevais ehitusis, hämarais kongides, sadamais või väikesel maalapikesel päevatõusust päevaloojani, ja kunagi ei puhka, vaid alati on töös-tegevuses. Kõik sunnib meid uskuma, et nende töö on karistus, sest nad vaesed peavad asuma kitsais toarkais, mis tihti on räpased ja pehkind. Nad ise on kaetud mingi värvitu ainega ja sääarase innuga teevad nad kahjulikku või täitsa tarbeta tööd, et nad vaevalt lubavad endile aega söömiseks või magamiseks. Nende arv suhtub eelmissellega, kui tuhat ühega. On imelik, et see liik on võind säiluda meie päivini selle arenemisele nii ebasoodsail tingimusil. Peab juure lisama, et kui kõrvaldatakse see loomuo mane isemeelsus, mis väljendub nende vaevales liikumises, siis näivad nad olevat hädaohutud ja viisakad, rahulduvad nende poolt poetatud palukestega, kes oletatavasti on sugukonna kaitsjad ja päästjad.

Peeter Šlemiili kummaline lugu.

Adelbert von Chamisso. Eesti keele M. Laarman.

Illustratsioonid F. Kask'ilt.

7.

Annan enda su otsustamise võimusesse ja ei katsu seda väärata. Olen ise pidand karmi kohut enda üle, kuna toitsin piinavat ussi mu südames. Alati see mu elu tõsine silmapilk hõljus mu vaimusilma ees ja suutsin teda vaadelda vaid alanduse ja meeleheitega. — Armas sõber, kes kergemeelselt tõstab jala õigelt teelt, see märkamatu kaldub teistele radadele, mis ta kisuvad enam ja enam kõrvale. Asjatunult ta näeb siis virvendavat taevas juhistähti, tal ei jää ühtki valikut, ta peab peatamatult minema kallakut ja ohverdama enda Nemesisele. Rutulise valesammuga, mis tõmbas mulle vande, olin armastuse kaudu tungind kuritegeliselt ühe teise olevuse saatusse. Mis jäi mulle muud, kui jälle hüpata pimedast pääst appi säääl, kuhu olin külvand hävingu ja kuhu oodati mu abi? Sest viimne tund löi. — Ära mõtle midagi nii alatumat minust, mu Adelbert, et oleksin ühegi hinna pidand kallimaks kullast, mida ma kunagi ei hoidnud kokku. — Ei, Adelbert. Aga võimatu põlgus selle saladusliku kõveraid teid hiiliva hirmutise vastu täitis mu hinge. Olin talle ehk ülekohtune, aga kõik minus tõusis ta vastu. — Ka siin asus, teo asemele juhus, nagu sageli mu elus ja üldse maailma ajaloos. Hiljem olen endaga leppind.

Ma ei tea, kas oli see mu hinge pingutus, mu viimaste päevade tagajärjel tekkind kehaline nõrkus või selle õudse olendi hävitav mõju — lihtselt langesin hakates alla kirjutama sügavasse minestusse ja viibisin kaua aega surma süleluses.

Jalatrampimine ja vandumine osutasid esimesiks häälikis, mis kuulsin tulles meelemärkusele. Avasin silmad. Oli pime. Mu vihatud kaaslane oli kirudes minuga tegutsemas. „Kas see pole nagu vana naise tegu! — Võtke end kokku ja tehke ruttu, mis otsustatud, või olete mõtelnud ümber ja tahate meelsamini uluda?“ Vaevaga aja-

sin enda maast üles ja vaatasin vaikides ringi. Oli hilja õhtul, heledasti valgustatud metsamajast kõlas pidulik muusika, inimrühmad saalisid aiateil. Üks paar tuli kõneledes ligemale ja asus pingile, kus enne olin istund. Nad kõnelesid majatütre laulutusest rikka härra Raskaliga. — See nõnda siis oli sündind.

Lükkasin käega kohe silmist kaduva tundmatuma nägemattuse mütsi oma pääst ja suubudes pimedasse põõsastikku, ruttasin mööda krahv Peetri lehtlast aiavärava poole. Mind piinav vaim aga jälgis mind nägematumana ja teravaid sõnu heitvana. „See nõnda siis on tänu talle vaeva eest, mis olen näidand nõrkade närvidega härra eest kogu päeva kestes hoolitsemisel. Hüva, härra põikpää, põgenege aga, oleme siiski lahutamatumad. Teil on minu kuld ja mul teie vari. See meile kummalegi ei anna rahu. On's kunagi kuuldud, et vari lahkub peremehest? Teie oma kisub mind teile järele, kuni jälle armulikult võtate ta vastu ja saan tast lahti. Kuna hää meelega seda ei taha teha, võtate ta kord kurbusest ja igavusest. Oma saatuse käest ei pääse.“ Ta samas toonis kõneles veel kaua. Põgenesin asjata, ta ei jätnud mind ja kogu aja kõneles vaheldamisi varjust ja kullast. Ma ei saand mõtelda ühtki oma mõtet.

Mööda tühje uulitsaid sammusin oma maja poole. Sinna jõudes tundsin seda vaevalt veel. Sisselöödud akende taga ei paistnud valgusekuma. Üksed olid kinni, teenijaskonda polnud näha. Ta naeris mu kõrval: „Ja, ja, nõnda see on! Aga oma Bendeli leiate kodu. See jõudis hiljuti nii väsinuna koju, et ta kindlasti seda veel siinamaani valvab! Huvasti siis! Hääd ööd ja peatseni nägemiseni.“

Kõlistasin kaua, enne kui ilmus valgus. Bendel küsis seest, kes kõlistab. Mu häält kuuldes hää mees jõudis end vaevalt ohjeldada. Uks lendas lahti, olime nuttes üksteise kaisus.

Leidsin ta muutununa, nõrgana ja haigena. Mul aga oli juus päris hall.

Läbi tühjund tubade ta viis mu ühte sisemisse ja terveksjäänusse. Ta tõi süüa ja juua, istusime lauda ja ta uuesti hakkas nutma. Ta jutustas mulle, et ta hallikuuelist kõhna meest jälgides ja pekstes läind nii kaugele, et kaotand ise mu jäljed ja langend väsinuna maha. Mind leidmata tulnud ta koju ja varsti ilmud Raskali üleskihutatud rahvahulk, löönd aknad sisse ja kustutand oma hävitamisiha. Nõnda nad olid toimind oma häätegitajaga. Teenijaskond oli põgenend. Politsei oli mulle kui kahtlasele isikule annud linnast lahkumiseks kaksikümmend neli tundi aega. Ta teadis nüüd lisada veel palju sellele juure, mis olin kuulnud ja teadsin Raskali rikkusest ja pulmast. See kurjategija, — kes oli kõiges ses süüdi, mis minuga juhtund, oli teadnud algusest pääle mu saladust. Ta oli muretsend igale kullakapile valemõtme ja saand nõnda oma rikkuse.

Kõik selle kõneles mulle Bendel pisarais ja siis jälle nuttis rõõmust, et mind näeb uuesti. Ta oli olnud muresest, kuhu õnnetus mu viind, nüüd aga nägi mu seda kandvat rahulikuna ja ennastvalitsevana. Sest säärase kaju nüüd oli mus võtnud meeleheide. Nägin oma viletsust hiiglamurena, minust pöörmatuna. Olin nutnud kõik oma pisarad ega võind rinnast suruda enam ühtki karjet. Külmana ja ükskõiksena vaatasin sellele näkku.

„Bendel,“ ütlesin talle, „näed ja tunded mu saatust. See raske karistus pole mind taband põhjusest. Sina, süütu mees, ei tohi kauemini siduda oma saatust minu omaga. Ma ei taha seda. Öösi veel ratsutan minema, sadulda hobune, lähen üksi. Sa jääd siia, tahan seda. Siin veel peavad olema mõningad kullakastid, need võta omale. Rändan üksi maailmas. Kui mulle aga naeratab uuesti rõõmsam aeg ja õnn pöörab mulle oma palge, siis mõtlen sinust tänumeeles, kuna olen oma rasketel tundidel nutnud su rinnal.“

Murtud südamega pidi ta kuulma oma isanda viimast käsku. Olin kurt ta palvele, pime ta pisaralle. Ta tõi

mulle hobuse. Surusin ta nutvana veel kord rinnale, astusin sadulasse ja öökatte all sõitsin eemale oma elu hauast, hoolimata sest, mis teed läks mu hobune. Sest mul maailmas polnud enam ei ühtki sihti, soovi ega lootust.

8.

Peagi seltsis mulle jalakäija. Olles kõndind vähe aega minuga, ta palus luba panna oma mantel, mida ta kandis, mu hobuse seljale. Lasksin vaikides selle sündida. Ta tänas lahkuse eest, kiitis hobust, leidis võimaluse ülistada rikaste õnne ja võimu ja lõppeks laskus mullegi arusaamatumal kombel mingsugusesse jutuaajamisse endaga, millele mina vaid olin kuulajaks.

Ta arendas oma vaateid elust ja maailmast, jõudis peagi metafüüsikani, mis nõuab kõikide mõistatuste mõistmiseks lunastavat sõna. Ta arutas küsimust suure selgusega kõikidest külgedest ja asus edesi seda vastama.

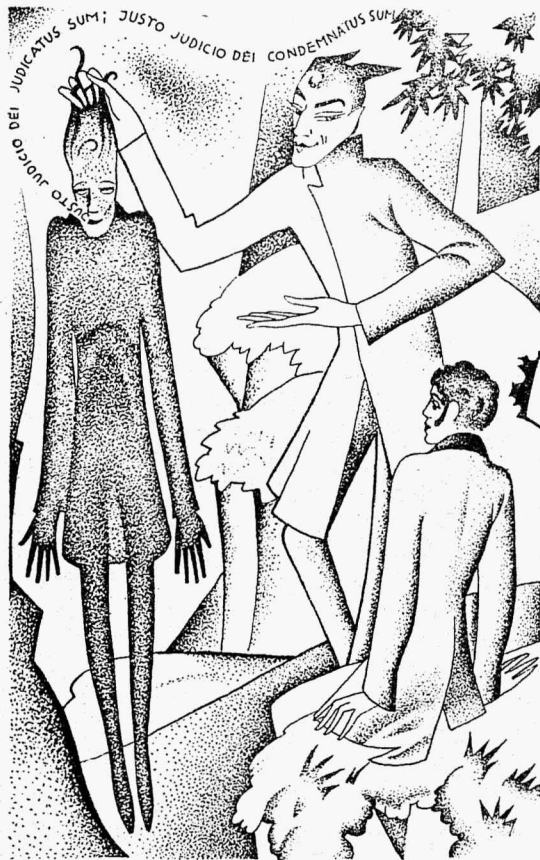
Sa tead, mu sõber, et olen jõudnud filosoofiat õppides äratundmisele, et olen täiesti kõlbmatu filosoofilisteks spekulatsioonideks. Nüüd nägin selle kõnekunstniku suure oskusega püstitavat kindla ehituse, mis nagu seisis ise oma sisemisest tarbest. Ma selles enam ei märgand seda, mis enne olin nõudnud ja sest sai kunstiteos, mille peen viimistelu vaimustas silma. Hää meeli kuulatasin meest, kes mu tähelepanu pööris mu oma muredelt teisale.

Vaheajal ruttas aeg ja märkamatult hakkas hommikukoit valgustama idakaart. Heitsin pilgu itta ja kohkusin nähes säääl päikestennustavat värvisära. Ja mul sel hetkel, kus varjud on eriti pikad ja nähtavad, polnud mingit kaitset. Ja ma polnud üksi! Heitsin pilgu oma saatjale ja kohkusin uuesti. See polnud keegi muu, kui hallikuueline mees.

Ta naeratas mu kohkumisest ja jatkas laskmata mind midagi ütelda: „Sammugem mõni aeg veel koos, lahkumiseks meil on küllalt aega. Olgugi, et te pole sest enne mõtelnud, on tee piki mägiahelat teile ainukene õige. Orgu ei tohi te minna ja üle mäestiku tagasi

samuti. See on ka minu tee. Näen teid juba kahvatavat hirmust tõusva päikese ees. Laenan teile meie ühise teekonna ajaks varju ja teie selle ta- suks kannatate mu juuresolekut. Bendelit teil nõuda siis enam pole. Teenin teid hästi. Te mind ei armasta, sest on mul kahju. Võite mind siiski veel ka-

juga koos traavima edesi. Mul oli õige haruldane tunne. Sõitsin mööda ühest maameeste salgast, kes paljastatud päa- dega aupaklikult andis mulle teed. Sõitsin edesi ja ahne pilguga ning peks- va südamega vaatasin maha mu endist varju, mis oli nüüd teise, vaenlase päralt.

„tõmbas säält juukseid pidi Thomas Johni...“

sutada. Kurat pole nii must, nagu maali- takse. Eile vihastasite mind, see on ju tõsi, täna ma pole enam pahane ja olen siinamaani juba lühendand teil tee, seda peate tunnistama isegi. — Võtke korraks prooviks ometi oma vari.“

Päike oli tõusnud. Teed mööda tu- lid inimesed meile vastu. Sisemisest vastikusest hoolimata võtsin vastu ta pakkumise. Naeratelles ta heitis varju maha ja see kohe hakkas hobuse var-

See kõndis muretumalt kõrval ja vi- iistas mingit laulukest. Ta oli jala, mina ratsa, kiusatus oli suur, pöörsin järsku ratsutid, andsin hobusele kan- nuseid ja täie hooga kihutasin kõrval- teele. Aga ma ei saand varju kaasa, see pöörde ajal jäi hobusest maha ja rahulikult teel ootas oma õiget pere- meest. Häbistatuna pidin pöörduma tagasi. Hallikuuline mees vilistas ra- hulikult oma laulu lõpuni, naeris siis mu üle, pani varju jälle endisse kohta ja õpetas mind, et see vaid siis jääb mu külge, kui uuesti olen ta sääduslik oma- nik. „Hoian teid varjust kinni,“ jat- kas ta, ja ei lase lahti.

Teie taoline rikas mees vajab varju, see teisiti pole võimalik. Teid võib vaid laita, et te juba varemini pole seda mõistnud.

Jatkasin reisi sama teed mööda. Mulle uuesti tulid meele kõik elu mõnu- sused ja ta toredus. Liikusin vabalt ja kergesti, olgugi laenatud varjuga ja igal pool äratasin aukartust, nagu see omane rikkale. Aga surm asetseb mu südames. Mu kummaline saatja, kes end ise esindas maailma rikkaima mehe teenrina, oli erakorraliselt teenistus- valmis, üle igasuguse määra osav ja kärmas, oli rikka mehe kammerteenri tõeline eeskuju. Aga ta ei lahkund mu kõrvalt ja sest lakkamatult kõneldes lootis tulevat kord päeva, kus ma vii- maks lõpule viin kauba varjuga, olgugi või seks, et saada tast lahti. — Ta oli sama koormav kui põlatud. Kartsin te- da tõesti, olin enda teind temast rippu- vaks. Ta oli toond mu tagasi elu tore- dusse, kust põgenesin ja nüüd hoidis mind kinni. Olin sunnitud laskma voo- lata ta kõnekoske üle minu ja tundsin endas, et tal oli õigus. Rikkal maail- mas peab olema vari ja kui tahaksin enda kindlustada ses seisukorras, kuhu

ta oli mu toond, oli seks näha vaid üks väljapääs. See aga mulle oli kinni, kuna olin ohverdand oma armastuse ja hävitand elu. Nüüd ma ei tahtnud müüa oma hinge ka kõikide maailma varjude eest sellele olendile. Ei suutnud aimata loo lõppu.

Kord istusime mägedes ühes koopas, mida harilikult külastavad huvireisijad. Sää! kostab mõõtnatunast sügavusest maaaluste vete kohin ja allavisatav kivi kunagi ei näi jõudvat põhja. Ta nõidus mu ette üllatava oskusega värvide säravas veetluses pilte sest, mis võiksin kõik teha oma koti jõul, kui oleksin jälle oma varju pere-meest. Nägu kätega peites ja küünar-päid põlvile toetades kuulasin tigeda juttu kahestatud südamega, millest üks pool oli aldis kiusatusele ja teine täis kindlat otsustust. Ei suutnud enam kannatada säärast kahes meeles kõiku-mist ja algasin otsustava võitluse.

„Näite olevat unustand, mu härra, et küll mõningail tingimusil olen luband teid viibida mu seltsis, et aga tahan hoida oma täielise vabaduse.“ — „Kui käsitate, pakin kohe sisse.“ — Ähvardus oli kergesti lausutud. Vaikisin. Ta hakkas kohe mu varju rullima kokku. Kahvatasin, aga lasksin selle vaikseltsündida. Järgnes pikk vaikimine. Ta algas esimesena uuesti: „Teie ei sallimind, teie vihkate mind, tean seda. Aga miks vihkate mind? Ons see midagi selletaolist, kuis teie maanteel tungisite mulle kallale ja lootsite röövida nägemattusse pesa? Või on see toopärast, et katsusite varguse viisi võtta mu varanduse, mu varju?“

Mina omalt poolt teid ei vihka. Leian selle loomulikuks, et tahate panna maksma kogu oma paremused, kavalluse ja jõu.

Ma ei mõtle nii karmilt nagu teie, ma tegutsen, nagu teie mõtlete. Või olen kunagi surund oma päka teie kõrile, et saada kätte teie kallid hing, mida nii ihkan? Olen ma kunagi ässitand vahe-tatud kullakoti pärast oma teenri teile kallale? Olen katsund selle varastada? Mul polnud midagi vastata. Ta jatkas: „Kena, mu härra, kena! Teie ei sallimind.

Ka seda mõistan ma ja ei hirmuta teid enam. Peame lahkuma, see on selge. Teiegi hakkate mulle paistma väga igavana. Mu häbistavast edespidest seltskonnast vabanemiseks soovitan teile veel kord: ostke ta tagasi.“ — Hoidsin talle koti vastu: „Selle

„heitsin kõliseva koti kuristikku...“

eest.“ — „Ei!“ — Ohkasin raskesti ja ütlesin: „Nõnda. Ka mina nõuan, mu härra, lahkume! Ärge enam astuge mu teele, maailm on meile küllalt lai.“ — Ta naeratas ja vastas: „Lähnen, mu härra, enne aga õpetan teid, kuidas võite kutsuda mind igal ajal, kui teil peaks tõusma seks vajadus: teil tarvitseb vaid raputada oma kotti, et igavesed kullatükid sees kõlisevad ja see hääl toob mu silmapilkselt kohale. Avan teile uue jõu! — Oo, see kott! — Ja kui koid

ammu on sõond teie varju, on see ikka veel tugevaks sidemeks meie vahel. Küllalt, mu kulla kaudu valitsete mind, käskige ka kaugelt oma alandlikku teenrit. Teate ju, et oma sõpradele võin olla küllalt kasulik ja et rikastega eriti olen hääl jalal. Olete ise seda näind. — Ainult varju, lubage endale ütelda, mu härra — ei saa teie ühelgi muul tingimusel.“

Endise aja kujud tõusid mu silmade ette. Küsisin talt ruttu: „Kas oli teil allkiri härra Johnilt? — Ta naeratas. — „Sääraselt häält sõbralt polnud mul seda vaja.“ — „Kus on ta? Jumala pärast, tahan seda teada!“ — Ta pistis viivitades käe tasku ja tõmbas säält välja juukseid pidi Thomas Johni kahvatuma kuju, kelle sinised laibahuuled pomisesid raskesti: „Justo judicio Dei judicatus sum; justo judicio Dei condemnatus sum.“¹⁾ Kohkusin hirmsasti, heitsin kõliseva koti kuristikku ja laususin talle viimsed sõnad: „Vanutan sind jumala nimel, õudne! mine ja ära enam kunagi ilmu mu ette!“ Ta tõusis süngelt ja kadus kohe metsikut paika ümbritsevate kaljurankude taha.

9.

Istusin nüüd rahata ja varjuta. Aga mu rinnalt oli langend raske koorem, olin rõõmus. Kui ma poleks kaotand oma armastust või kui selle kaotuses oleksin tunnud end vähemasti etteheitest vabana, siis oleksin olnud õnnelik. Nüüd aga ei teadnud, mis pidin hakkama pääle. Otsisin läbi oma taskud ja leidsin säält veel mõningad kuldrahad. Lugesin neid ja naersin. — Mu hobused olid all võorastemajas, ma ei julgend minna sinna tagasi enne päikese loojaminekut. See aga seisis veel kõrgel taevas. Heitsin ligidalolevate puude varju ja jäin rahulikult magama.

Kaunid pildid ilmusid unes mulle rõõmsas tantsus. Pärg juustel, hõljus Miina must mööda ja naeratas mulle sõbralikult. Ka Bendel oli lilledega ehitud ja ruttas sõbraliku tervitusega

1) Õiglane jumala kohus on mind kaalund; õiglane jumala kohus on mu mõistnud hukka.“

mööda. Nägin paljusid veel, ka sind, Chamisso. Hele valgus ilmus, kellelgi aga polnud varju. Lilled, laulud, armastus ja sõprus palmisaludes. — — Ma ei suutnud õrnu ja liikuvaid armsaid kujusid ei pidada kinni ega õieti tunda, tean aga, et nägin hää meelega seda und. Siis ärkasin ja hoidsin veel sil-

„Kaks hiinlast kõnetasid mind..“

mad kinni, et pidada kauemini armsad nägemused mu vaimusilma ees.

Lõppeks avasin silmad. Päike veel oli taevas, aga nüüd idas. Olin öö läbi magand. Pidasin seda märgiks, et mul enam ei tarvitse minna võorastemajja. Kergesti otsustasin kaotada kõik selle, mis mulle jäi sinna. Astusin mööda mäejalga viivat metsateed jala minema vastu oma saatusele. Ma ei vaadand enam tagasi ega mõtelnud ka sellest, et pöörduda Bendeli poole, kelle rikkana

olin jätnud maha. Mu riietus oli väga tagasihoidlik. Mul oli seljas must kuub, mida juba Berliinis olin kannud ja mis kuidagi oli mulle juhtund kätte asudes sellele reisile. Pääs mul oli ratsamüts ja jalas paar vanu saapaid. Tõusin üles, lõikasin mälestuseks kätte kepi ja asusin kohe teele.

Metsas kohtasin vana talumeest, kes mind sõbralikult tervitas ja hakkas minuga kõnelema. Pärisin ta käest esiteks teed, siis küsisin ümbrusest, selle elanikest ja muist asjust. Ta vastas mulle arukalt ja lahkesti. Jõudsin ühe mägiõie söngi juure, kus veevool oli kallastel hävitand palju metsa. Tundsin sisemist hirmu päikeseheledast kohast, lasksin minna maamehe ette. Ta aga peatus järsku hädahohtlikus kohas ja pöördus minu pool kõnelema sest hävingust. Peagi ta märkas, mis mul puudus, ja peatus keset kõnet: „Aga mis see siis tähendab, et härral pole varju?“ — „Kahjuks! kahjuks!“ vastasin ohates. Ühes raskes tõves kaotasin juuksed, sõrmeküüned ja varju. Vaadake, isa, minu vanaduses on tagasi saadud juuksed päris valged, küüned lühikesed ja vari polegi veel kasvand.“ — „Ah, paha! Kuri haigus on olnud härral!“ Ta aga ei kõnelnud enam edesi ja ligemal ristteel pööris minema lausumata mulle sõnagi. — Kibedad pisarad niisutasid jälle mu palgeid ja mu rõõmsu taju oli möödas.

Kurvana astusin nüüd edesi ja hoidusin kõrvale inimesist. Käisin mööda pimedaimat metsa ja mõnikord pidin päikeselisest paigast üleminekuks ootama tundide kaupa, et mind ei takistaks mõni inimsilm.

Õhtul asusin külavõõrastemajja öömajale. Reisisin ühe mäestikku asuva kaevanduse poole, kus lootsin maa all leida tööd. Kuna nüüd pidin ise hoolitsema oma ülespidamise eest, võis vaid pingutav töö päästa mu hävitavaist mõttest.

Paar vihmast päeva aitasid mind kergesti edesi mu saapataldade kulul, mis olid tehtud krahv Peetritele, aga mitte mõnele jalamatkajale. Käisin juba palja jalu. Pidin ostma paari uusi saa-

paid. Järgmisel hommikul otsisin alevis saapapoe, kus kaubeldi uute ja vanade saabastega. Kauplesin ja valisin kaua. Pidin jätma paari uusi, mis oleksin meeeldi võtnud, mind kohutas kallis hind. Rahuldusin paari vanadega, mis olid veel küllalt kõvad ja mis helepäine poodipidav poiss andis mulle naeratades ja hääd teed soovides. Tõmbasin nad kohe jalga ja sammusin põhjavärava poole.

Olin sügavais mõttest ja ei hoolind sest, kuhu astusin, sest mõtlesin kaevandusest, kuhu pidin õhtuks jõudma. Ma polnud astund veel paari sada sammu, kui märkasin enda olevat eksind teelt. Vaatasin ringi, leidsin enda põlisest kuusemetsast, mis iialgi polnud näind kirvest. Astusin veel mõningad sammud ja leidsin enda keset tühje samblaga kaetud kaljusid, millede vahel asetsesid lumi- ja jääväljad. Õhk oli väga külm, vaatasin ringi, mets oli kadund. Tegin veel mõne sammu ja surmavaikus oli mu ümber, lõpmatult laietus igal pool lumi ja päike seisis veriselt taevakaarel. Külm oli otse talumatu. Ma ei mõistnud juhtumust, külm sundis mind kiirustama samme. Kuulsin kohavat kauget vett — üks samm — ja seisin ühe ookeani jääkaldal. Lugesin hüljeste kari hüppas mu ees vette. Läksin mööda kallast, nägin jälle alasti kaljusid, maad, kase- ja kuusemetsi. Jooksin paar minutit. Muutus lämmastavalt kuumaks, leidsin end keset riisivälja. Istusin puude varju ja vaatasin kella. Oli vaid vaevalt veerand tundi sest ajast, kus olin lahkund turuplatsilt. Arvasin enda nägevad und ja hammustasin keelt, et ärgata. See aga polnud uni. — Sulgesin silmad, et koguda mõtteid. — Siis kuulsin haruldasi läbi nina lausitud silpe ja vaatasin üles: kaks hiinlast kõnetasid mind maa kombeid mööda tervitades. Tõusin üles ja astusin kaks sammu tagasi. Ma ei näind neid enam, maastik oli täiesti muutund: puud ja metsad riisiväljade asemel. Vaatlesin mu ümber kasvavaid puud ja taimi. Mida neist tundsin, olid ida-aasialikku algupära. Tahtsin minna ühe puru juure, üks

samm — ja jälle juba kõik oli uus. Kõndisin nüüd nagu harjutusel olev noorsõdur ja astusin aegamööda edesi. Kummalised paigad, maad, mägestikud, stepid ja liivakõrved libisesid mööda mu pilgust. Polnud mingit kahtlust, mul olid jalas seitsmepeniikoorma saapad.

„Mul olid jalas seitsmepeniikoorma saapad“

10.

Tummas hardumuses langesin põlvili ja valasin tänupisaraid — selgena paistis järsku mulle mu tulevik. Kuna mu süü pärast olin lahutatud inimseltskonnast, anti nüüd mulle selle asemele loodus, mida alati olen armastand. Maailm sai mulle rikkalikuks aiaks, mida võisin uurida ja säada teaduse oma elu sihiks.

Hüppasin üles, et viivitamata heita põgus pilk üle terve selle välja, mille

nüüd omasin ja kus hakkam loikama tulevikus. — Seisin Tiibeti kõrgustikul ja hiljuti tõusnud päikene kaldus siin juba läänekaare. Rändasin Aasia läbi idast läände ja ühe jooksuga jõudsin Aafrikasse. Huvitusega vahtisin siin ringi ja käisin ta läbi igas suunas. Kui Egiptuses vaatlesin vanu püramiide ja templeid, nägin kõrves sajavärvalise Thebä ligidal koobaste rea, kus kord asusid kristlikud üksiklased. Ja siin sai mulle selgeks — siin on su kodu. Valisin ühe ruumikama, mugavama ja šaakalest varjatu omale eluasemeks ja jätkasin teed.

Herkulesesammaste juures läksin Euroopasse ja kui olin vaadand ta lõuna- ja põhjapoolseid osi, sammusin põhja-Aasiast polaarjääde kaudu Gröönimaale ja Ameerikasse. Käisin läbi selle kontinendi mõlemad osad ja lõunas valitsev talv ajas mu Horni neemelt kiiresti tagasi põhja.

Siin viibisin kuni ida-Aasias saabus päev ja siis jätkasin pärast puhkust oma teed. Uurisin mõlemas Ameerikas mägiahelat, milles asetsevad meie maakera kõrgeimad mäed. Aegamisi ja ettevaatlikult sammusin mäetipult mäetipule, kord üle leekivate vulkaanide, kord üle lumiste tippude. Siis hüppasin üle Beeringimere Aasiasse. — Käisin mööda selle käärunist randa ja uurisin erilise huviga, missugused saared oleksid mulle kättesaadavad. Malakka poolsaarelt kandsid mu saapad mind Sumatralle, Javale, Balile ja Lambocile. Katsusin võtta ette hädaohtliku teekonna Borneole ja teistele saartele, aga asjatunult. Jätsin lootuse. Istusin viimaks Lamboci lõunapoolseimale tipule ja nutsin, nagu pöördud põhja ja itta, nagu trellide taga. Maakera ja ta päikesetoimelise katte — taime- ja loomariigi — mõistmiseks nii tähtsad ja vajalised paigad, nagu Uus-Hollandi ja Lõunameri ta saartega oli mu eest kindel. Ja nõnda juba ette oli kindel, et kõik, mis saan ehitada ja korjata, jääb vaid maailmapildi katteks. — Oo, mu Adelbert, mis maksavad kõik inimeste püüded!

Lõppeks lahkusin säält ja läksin jäl-

le sise-Aasiasse, hommikukoiduga koos läbistasin ta ja jõudsin öösi koju, kust olin lahkund eile õhtupoolikul.

Kui olin puhand ja Euroopas oli jälle päev, otsustasin muretseda kõik mulle vajalise. Esiteks kingad, sest nägin, kui ebamugav oli iga asja ligemaks uurimiseks kiskuda jalast saapad. Muidu aga polnud võimalik teha lühikesi samme. Saabastele üle tõmmatud tuhvlid vastasid täiesti ülesannet. Pärastpoole mul harilikult oli kaks paari neid kaasas, kuna sageli pidin ühed jätma ruttu maha, kui mu uurimistöis mind eksitasid järsku lõvid, inimesed või häänid. Mu hää uur oli mu lühikestel käikudel suurepäraseks kronomeetriks. Mulle veel oli vajaline seks-tant, mõningad füüsikainstrumendid ja raamatud.

Kõik selle muretsesin paaril kartlikul käigul Londoni ja Pariisi, mis mulle võimaldas soodus udu. Kui mu nõia-
raha ülejäägid olid lõpul, võtsin maksuks kaasa kergestileiduvat Aafrika elevantilud, milledest muidugi pidin valima väikesemaid ja mulle jõukohasemaid kihvu. Peagi olin kõigega varustatud ja algasin oma õpetlaseelu.

Liikusin kõikjal mööda maakera, uurides kord ta kõrgustikke, kord ta allikate temperatuuri, kord õhku, kord loomi ja taimi. Kogemusi kogemustega võrreldes ruttasin ekvaatorilt poolusele, ühest maailmajaost teise. Mu toiduks olid Aafrika jaanalindude ja põhjamaiste merilindude munad, eriti aga troopikapalmide ja banaanide viljad. Puuduva õnne aset täitis mul tubak ja inimeste sõpruse asemel mul oli truu koera armastus, kes valvas mu äraolekul koobast. Kui uute varandustega koormatuna tulin koju, hüppas ta mu ümber ja laskis mind tunda, et ma pole üks. Aga veel viis juhtumus mu kor-raks inimeste sekka.

11.

Kui kord olin põhjamaa rannikul kogumas samblaid ja taimi ja seks otstarbeks olin oma imesaabaste jõu ohjeldand tuhvlitega, kargas mulle ühe kaljurahnu tagant vastu jääkaru. Tuhy-

leid heites tahtsin astuda ühele ligidal-olevale saarele, millele oleksin saand merest tõusva tühja kalju kaudu. Ühe jalaga astusin kindlasti kaljule ja teist jalga tõstes kukkusin merre, kuna tei-sele saapale oli jäänd tuhvel otsa.

Hirmus külm haaris mu, vaevaga päästsin elu hädaohust. Maale jõudes jooksin nii kiiresti kui võisin Liibia kõr-be end kuivatama päikesesse. Sääl aga kõrvetas nii hirmsasti mu pääd, et pä-ris haigena vankusin tagasi põhja poole. Kiire liikumisega tahtsin kergen-dada oma seisukorda, jooksin ebakind-lal ja kiirel sammul läänest itta, idast läände. Kord oli mu ümber päev, kord pime öö, kord suvi, kord talvekülm.

Ma ei tea, kui kaua nõnda hulkusin. Põletav palavik kihutas läbi mu soonte, suures hirmus tundsin enda kaotavat meelemärkuse. Ja õnnetuseks veel astusin kiires käigus kellelegi jalale. Te-gin talle vist haiget, sest sain tugeva hoobi ja kukkusin.

Jälle meelemärkusele tulles leidsin enda lamavat pehmes voodis, mis seisis paljude omataoliste kõrval ruumikas ja kaunis saalis. Keegi istus mu päitsis. Inimesed käisid saalis ühe voodi juu-rest teise juure. Nad tulid mu voodi juure ja kõnelesid minust. Nimetasid mind aga number kaksteistkümnenda-maks. Ja mu jalgadepoolisel seinal sei-sis — polnud mingit kahtlust, võis sel-gesti lugeda — mustal marmortahvlil suurte kuldtähtedega päris õieti kirju-tatult mu nimi

PEETER ŠLEMIIL

Nime all tahvlil oli veel kaks rida tähti, olin aga liig nõrk nende lugemiseks ja sulgesin silmad. Kuulsin midagi loeta-vat, kus oli jutt Peeter Šlemiilist, ei saand aga mõttest aru. Nägin astuvat sõbraliku mehe ja kauni naise mustas kleidis mu voodi juure. Näod polnud mulle võõrad, aga ma siiski ei tunnud neid.

Mõne aja pärast tuli mu jõud tagasi. Mind hüüti number kaksteistkümmend ja number kaksteistkümmend oli siin oma pika habeme pärast juut. Sellepä-rast aga teda ei koheldud mitte vähema

Lidia Mey-Starkopf

Laud

hoolega. Et tal puudub vari, seda keegi ei märgand. Mu saapad, nagu mulle kinnitati, olevat kõikide mu juurest leitud asjadega hoiul ja antavat mulle pärast tervenemist tagasi. Maja, milles lamasin haigena, oli ŠLEMILIIUM. Mis loeti Peeter Šlemiilist, oli manitsus paluda mehe eest, kes häätegitjana asutand selle maja. Sõbralik mees oli Bendel ja ilus naine — Miina.

Tervenesin ja sain kuulda, et viibin Bendeli kodulinnas, kus ta mu vannet kandva kulla ülejäägist oli asutand selle hoolekandemaja, kus õnnetumad õnnitelid mind. Miina oli lesk. Õnnetu kriminaalprotsess oli riisund härra Raskalilt elu ja suurema osa varandust. Miina vanemad olid surnud. Ta elas siin jumalakartlikuna lesena ja harrastas hoolekandetööd.

Kord ta ajas juttu number kaheistkümnendama voodi juures härra Bendeliga. — „Miks istute siin halvas õhus, kallis proua? Kas peab saatus teile olema siis nii karm, et otsite surma?“ — „Ei, härra Bendel, sest ajast, kui olen näind oma pika unenäo ja olen endas ärgand, käib mu käsi hästi. Sest saadik ma ei soovi ega karda surma. Mõtlen rõõmsasti minevikust ja tulevikust. Kas pole vaikne sisemine õnnes, et nõnda jumalale meelepärasel viisil teenite oma isandat ja sõpra?“ — „Jumalale tänu, ja, kallis proua. Meie käsi on käind kummaliselt, oleme joond lõpuni murekarika. Nüüd see on tühi. Võiks mõelda, et see kõik oli targasti korraldatud proov õigeks alguseks. Ka arvan, et meie vana sõbra käsi käib nüüd paremini kui tookord.“ — „Arvan

minagi seda,“ vastas kaunis lesk ja nad läksid edesi.

See kõne jättis minusse sügava mulje. Kahtlesin vaimus, kas pean andma end tunda või jääma tundmatumaks. Siis otsustasin, lasksin anda endale pliitsi ja paberi ja kirjutasin:

„Ka teie vana sõbra käsi käib paremini kui tookord. Ja kui ta nüüd kahjateb, siis see on lepituse kahjatus.“

Tundsin selle pääle end tervena ja tahtsin riietuda. Mulle toodi mu voodi ees oleva väikese kapi võti. Leidsin säält kõik oma asjad. Riietusin, heitsin õlale oma taimetoosi, milles olid alles kõik põhjamaised korjatud kasvud, panin sedeli voodile ja tõmbasin saapad jalga. Ja uksest astudes olin kaugel teel oma koju Thebäs.

Piki Süüria randa koju minnes, kust olin tulnud eelmiselgi korral, tuli mulle vastu mu vaene Figaro. See tore koer näis pärast kauast ootamist olevat tulnud otsima oma kadund isandat. Jäin seisma ja hüüdsin teda. Haukudes hüppas ta tuhande sõpruseavaldusega mu ümber. Kuna ta poleks jõudnud joosta mu järel, võtsin ta kaenlasse ja viisin tagasi koju.

Sääil leidsin kõik korras ja ma asusin oma endise eluviisi juure. Aga terve aasta hoidusin kangest põhjakülmast.

Ja nõnda, armas Chamisso, elan veel praegugi. Mu saapad ei kulu, nagu kartsin alguses, nende jõud on jäänd endiseks. Ainult minu jõud väheneb, aga mind trööstib see, et olen kasutand ta viljakalt ettesäetud sihi saavutamiseks. Oma saabaste abil olen õppind tundma maakera, ta ehitust, ta kõrgusi, temperatuuri, atmosfäärimuutusi, magneetilist jõudu, ta elu eriti taimeriigis põhjalikumalt kui ükski inimene enne mind. Olen tõsiasjad võimaliku täpsusega pannud kirja selges korras oma tõis. Olen põhjalikult uurind sise-Aafrika ja polaarmaade geograafiat. Mu teos „Historia stirpium plantarum utriusque orbis“ on suur katke „Flora universalis terrae“st“ ja mu „Systema naturae“st“. Ma pole ses mitte vaid suurendand siamaani tuntud taimeliikide arvu kolmandiku võrra, vaid olen ses saatnud paljugi korda taimegeograafia ja loomuliku süsteemi ehitamises. Nüüd töötan hoolega loomariigi kallal. Hoolitsen selle eest, et enne mu surma muretsen mu käsikirjad Berliini ülikoolile.

Sind aga, armas Chamisso, olen valind oma kummalise loo hoidjaks, mille pärast mu surma võid avaldada paljudele inimestele õpetuseks. Sina aga, mu sõber, kui tahad elada inimeste seas, austa esijoones varju ja siis alles raha. Kui aga tahad elada endale ja oma paremale Minale, siis ei vaja sa seks mingit õpetust.

Lõpp.

Teadus ja rikkus.

Roda-Roda.

Küsitati kord ühelt türgi mõttetargalt:

„Mis on väärtuslikum: suur teadmine või suur rikkus?“

„Teadmine,“ kostis mõttetark.

„Kui teadmine on väärtuslikum — miks nähakse siis õpetlasi nii tihti koputavat rikkaste uksele, kunagi aga pole näha rikkaid õpetlase uksele koputama?“

„Sest et õpetlased tunnevad küll raha väärtust, kuid rikkad ei tunne teaduse väärtust.“

Seiklus Lapi tundureis.

Kari Vallio järele soome keelest —rm—

R. Koivu joonistused.

Asko, Raudjärve lapiküla toredaim poiss, kihutas oma põdrakelgus „Lapi väravast“ Tornio järve poole. Vägevate sammastena tõusid metsikud mäed Tšuoatšokko ja Nissontšokko mõlemal pool kitsast orgu, mida mööda tundurite elanikud harilikult matkasid, kui tulid lõunast kalarikka järve aardeid maksustama.

Mäerinnak laskus laugena alla järve tasasele legendikule, mille ümber asus tundur tunduri kõrval. Kõikjal paistis neid teravaid koonuseid ja munakujulisi künkaid ning noatera-seljandikke. Need näisid uinuvat valge vaiba all, kuid Asko teadis, et nad sugugi polnud elutuks kangestund. Mõnikord võisid nad ärgata ja lasta kuulda tumedat urinat, nagu karu, kui tullakse selle talveund segama. Ja mõnikord nad väristasid endid, nagu tahtes end vabastada une-uimast ja raputasid õlgadelt maha vägevaid lumemägesid, mille ette polnud inimlapsel hää sattuda.

Hei, kuidas põdrakelk mäest alla lendas! Lumi sihises selle all kui keev vesi, põdra jalad plaksusid kiires taktis ja kuljuste kõlin kaikus kaugele.

Päakohal kummus tume taevas, kus tähed nagu kuldliitrid särasid. Tunduri takka kobis esile suur punane kuu, upitas end ikka kõrgemale ning pääsis viimaks mäetipule. Ta näis sinna hetkeks peatuvat, nagu aru pidades, mis teed nüüd edasi minna: kas heita end õhku ujuma või astuda edasi mägiharja mööda? Asko meelest see tundus hirmus naljakas niisugune nõutult seismine säääl terava seljandiku harjal. Ta meele tärkas vallatu mõte. Mis oleks, kui ta säääl libedal jääliustikul äkki libisema hakkaks? Siis ta läheks veerdes järsust mäest alla, keerutaks punase kettana piki tunduri rinnakut, nii et paenukad lööksid selle küljest särinal sädemeid. Ja järvele jõudnud, kukuks ta viimaks küljeli ega suudakski tõusta enam taevale kumama. Säält ta korjaks selle oma saani ja viiks Marjale

säärase iluasja, et poleks niisugust olnud Lapi rikkaimalgi neiul.

Kaugel järve läänesopis vilkus punane silm. See pidi olema vist lõkketuli Polnolahe lapikülas, kuhu ta parajasti matkas. Säääl ootas teda soe koda ja igasugused põdralihast maiusroad tervituseks. Mõnigi soe käsi ta kätt pigistaks, ja rõõmsamana kõigist Marja, tunduri uhke lill, astuks talle vastu. Nii olid vanemad juba aastate eest otustanud, et Askost ja Marjast saab paar. Ja ise nad ka midagi hardamini ei soovind, ootasid vaid kannatamatult, et jõuaks pea see aeg, kus nad võiksid asuda oma ühist kodu rajama.

Ja nüüd oli Asko minemas oma mõrsjat tervitama. Seepärast oli ta meel nii kerge, seepärast pidi ta aegajalt sundima oma nobedat põtra ikka kiiremale sõidule. Ja nähes kaugel vilkuva lõkketule sõbraliku punasilma, tundis Asko olevat oma südame nii tulvil, et ei saand seda muidu kergendada, kui puhkes laulma. Nii laulis Asko, Raudjärve laplasnooruk, liugudes piki rinnakut alla Tornio järve jääle:

„Hei, põder, jõua,
tuulena sõua!
Lõbus on hangedel liuelda.
Meel on range,
hoog on vinge,
tunduri lontrused järele ei saa.

Hei, põder, hüppa,
Marja juure lippa!
Polno tulukesed vilguvad.
Silme sädelusi,
huulte puudutusi

säääl sina, Asko, tervituseks saad.

„Mis imet see säääl järve pool nõnda heliseb?“ küsis unine urisev hää, mis kaikus nagu sügavast tunduri südamest.

„Kõrvus kiliseb ja heliseb, kilksub ja kelksub. Kes siin Lapi öös rõõmupillerkaari peab?“ põristas teine hää eelmise takka.

Üks urises siin, teine põrises säääl, ja üks hää teise järel päris selle tundmatuma rõõmu põhjust.

„Vaadake enam sinna ranna poole, kust hää! kostab!“ andis Porsotsokko, püstipäine tundur, nõu Someslakeale, Palimtsokkole, Nisontsokkole ja Tšuoontsokkole, kes vennasrühmana seisid reas järve lõunaranna läheduses.

„Keegi libises just praegu siit mööda, kutistades mu külge,“ lausus Nisontsokko. „See oli nagu põdrakelk. Näe, sääl ta libisebki edesi, nagu mingi hall vari hangel. Mis ep ole ikka Raudjärve Asko — see on siit mitu korda mööda matkand, küll põdral kihutades, küll suuskadel suhistades.“

„Nii see on,“ tõendas Tšuoontsokko, Lapi värava teine valvur. „Tunnen selle laulu juba ammust ajast. Küllap ta jälle on sinna Polno poole minemas, et sest tüdrukust nõnda lõõritab.“

„Raudjärve Asko poiss!“ hüüdsid tundurid talle takka järele.

„Raudjärve Asko poiss!“ kaikus ühest mäeseinast teise. Ja kõla kadus ikka kaugemale, kuni ulatus viimaks penikoormate taha Kebnekaisse taadi kõrvu, kes teistest vanemana ja kogukamana pään tõstis üle kõigi hõimlaste.

„Käsutage poiss minu jutule!“ komandas tunduri-vanake. „Viisteist talve juba poiss vana, ja pole lontrus käind veel taati tervitamas. Saatke see nadi-kael siia!“

„Kuule, poiss, Kebnekaisse kutsub sind!“ sosistasid tunduri-vennaksed lapolasele. „Tule silmapilk taadi jutule, muidu sul läheb halvasti,“ andsid nad nõu. „Polnos jõuad teinekordki ära käia.“

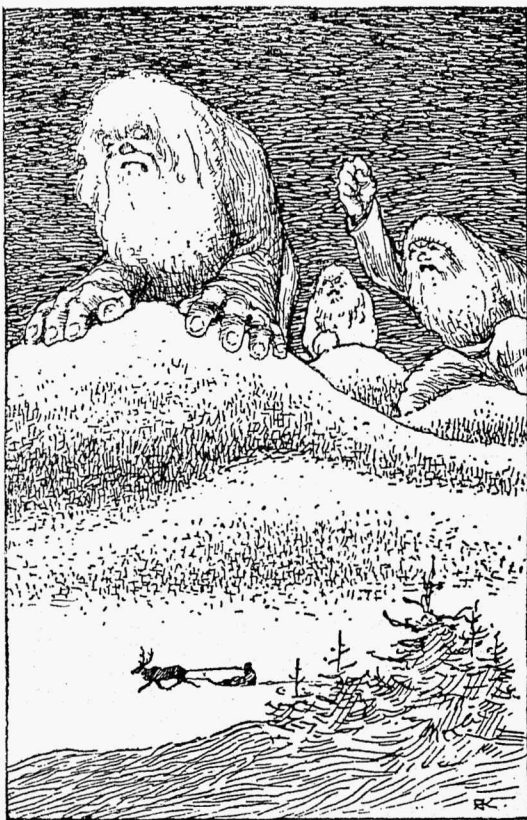
Kuid Asko ei kuuland tundurite käske ega nõuandeid, vaid laskis aga heleda häälega oma laulu ja lähenes jõudsasti järve teisele rannale, kust tee läks põiki üle seljandiku otse läände.

„Ei hooli lapi poiss sinu käsust,“ kaebasid lähemad tundurid Kebnekaissele, kes ootas kärsituna kaugemal. „Ikka samas sihis laseb võrukael edesi.“

„Mina tahan seda põikpääd õpetada!“ kisendas tunduri-taat. „Vägisi peab tulema, kui ma teda näha tahan. Hei, poisid, tööle — ajage ta siia ja eht Lapi vutiga!“

Kebnekaisse kohal juhtus pilv aeglaselt purjetama, kandes parajasti ras-

ket lumelaadungit. Tundur õiendas oma pika käe, tõmbas pilve alamale ja puhus selle tuiskama edesi järve poole. Teised mäed naersid valjusti, sest nüüd oli tulemas lõbus mäng. „Puhu siia! Ei, ei, siia! Laske tulla!“ hüüdsid nad üksteisele, punnitasid põski ja puhusid

„mina tahan seda põikpääd õpetada...“

lumepilve ikka edesi. Valge tuulispäana lendas see kõrgete rinnakute vahelt läbi ja võimsad puhangud tõstsid maastki tihedat tuisku õhku, nii et miljoneid lumihelbeid ja tuhkiat puru lendas segi metsikus möllus.

„Ho-hoo! Hu-huu! Hi-hii!“ ulgusid tundurid punnis põsil. „Põr-r-gu see poiss — viu-ku-kuh! — Pingutage! Puhuge! Eksitage teelt!“

Üks tundur teise järele peitus Asko silmist valgesse lumimöllu, tuul peksis teda igast küljest, ja tuisk ummistas silmad. Tuul rõhus nii tugevasti vastu

suud, et mattis hingamise, ja hääл kui-vas kurku. Kuid ta kiirustas oma er-gast põtra ega hädaldand põrmugi, sest see oli mitu korda ennemgi selle tee ära joosnud. Varsti oleksid nad juba kes-kel järve ning sääлт lähеks tee otsekohe lahe sopi sihis.

„Kahvatu Vilutar lähenes talle...“

Kuid tundurid ei loobund veel oma saagist. Neid vihastas see, et väike inimlaps nende käest välja lipsab, ja ikka paksemalt puhusid nad lume möl-lama.

„Siia, vennad, puhuge siia poole!“ kisendas Nuolja, kes seisis üsna järve kaldal. „Mina lämmatan siit otsekohe vastu ja sunnin kõrvale pöörduma.“

Ja Nuolja sai enda ette paksu lumi-pilve, tõmbas kopsud hästi hinga täis ja lõõtsus siis vihaseult tulijaile vastu, nii et põdergi pidi pöörduma, et jälle hinga sai tõmmata.

Mis suutis teha inimlaps, kui tundu-

rid õieti vihastusid ja hakkasid oma paha tuju näitama? Ei aidand siin tarkus ega oskus, kui tuttavaist märki-dest tihedas lumimöllus jälgegi ei näi-nud. Pidi laskma ainult põdra vaistu-le; ehk leiab ta tee välja hullemastki paigast.

Kuid nii metsikult möllasid tundu-rite rajutuuled, et põdergi lõppeks suu-na kaotas. Ja nii sattus Asko tuisusel talveõhtul eksima orgude soppidesse. Mõnikord tundus, nagu oleksid nad otse mäeseinast sisse sõitnud; vahel mindi samm-sammult järsu kaljuseina kitsast serva mööda. Viimaks peatusid nad sügavas lõhestikus, mis näis nagu hiigla noaga mäe sisse lõigatud. Asko kuul-dant pitsitas hirm, sest ta ümber kuul-dus õudseid hääli. Kuristikus vihises ja ohkas, ulus ja undas — sääлт olid öö-vaimud möllamas. Ta virgutab põtra, kes ehmunult edesi pani traavima.

Akki sattusid nad kuhugi pilkas-pi-medasse koridori. Asko oleks tahtnud tagasi pöörduda, kuid tundus nii, nagu oleksid kollid sööstnud nende järele sis-se, et takistada neid põgenemast. Põ-der traavis edesi, ja saani oõtsumisest tundis Asko, et koridor lookles vahel paremale, vahel pahemale poole. Kuid ta pidas kõvasti saani servast kinni ja lootis, et tark loom leiab pääsetee sest süngest paigast.

Ei kestnud kaua, kui koridor laie-nes avaraks koopaks, kus valitses kah-vatu hämarus. Vähehaaval harjus silm selle kummalise valgusega, ja nüüd As-ko märkas end sattund olevat jääsaali, mille katuses ja seintel kumas häma-raid jääküünlaid. Ümberringi liikus halle olendeid. Kaks neist tormas kä-sitsi põdra kallale, haardes tugevasti sarvist, nii et see ei pääsnud paigast liikuma.

Jäisel troonil istus valgehabemega vanake, kelle pääd ehtis jääilustusist tehtud kroon, välkudes tuhandete kal-liskividenaga.

„Tere tulemast minu lossi, inim-laps!“ kõneles vanake häälel, mis mürt-sus ja paukus kui tulipakane. — „Olen kuningas Pakane, keda Lapi loomad küllalt tunnevad, kuigi nad mind veel oma silmaga pole näind. Kui oled ju-ba kord sattund minu lossi, siis jääd

siia ka igaveseks. Aga ära muretse, pojuke, hähe seltsi oled sattunud, sest vägev on selle lossi rahvas. Vaata piisut ringi! Sääl on Kahu, lisanimega Külmetis, mees pihkudelt nii tugev, et võib nendega maa kõvaks pigistada. See siin on Härm, meie suur kunstnik,

„karjudes tormasid varjud teed sulgema“ ...

kes maalib looduse meie maitse koha- seks, valgeks ja hõbedakarvaliseks. Siis näed siin neidude salga. See sääal on Hallatar, kelle hingamist lollid inimesed söimand mürgiseks. Aga kuidas meeldivad sulle õekesed Külmatar, kes tunduritel oma kaunist häält laseb kõl- lada, ja Vilutar, kelle palgeid ilustab kaunis sinine värv?“

Asko silmitses ringi ja nägi hulga pööritavaid olendeid, kes varjudena liikusid saani ümber. Kuidas ta kartis! Tundus, nagu hakkaks keha vähehaaval kangestuma ja veri soontes tarduma.

„Näid olevat ergas poiss,“ jatkas kuningas Pakane oma kõnet, „ja see- pärast annan sulle naiseks oma tütre Vilutare. Sa näidki talle päris hästi meeldivat — hoh-hoh-hoo!“ naeris va- namees.

Siis Asko tegi oma meele julgeks, sest ta mäletas oma töotust, mille oli annud Polnolahe noorele Marjale.

„Ei, nii see asi ei lähe!“ hüüatas ta. „Mul on juba kullakene inimmaailmas. Ta on mind oodand mitu aastat ja ootab veelgi, kui ma ka sada aastat siin peak- sin vangis olema. Sinu tütreist ma ei hooli ja sind ma ei karda, sest kui päi- ke jälle tundurite takka tõuseb, siis on su võimul vististi lõpp.“

„Ära asjata looda!“ pahandas ku- ningas Pakane. „Siia mäe sisse päikese võim kunagi ei küüni, ja ei sa pääse meie käest ühegi nõuga. Kõige parem, kui sa hääga järele annad; muidu saad tunda, kuidas meie inimesed oskavad hammustada.“

Kahvatu Vilutar lähenes Askole hii- lival sammul ja heitis käsivarred ta kaela ümber. Poisi meelest tundus, na- gu oleks jäätav külmus ta keha rapu- tand, ja hirmuga kargas ta neiu- st eemale.

„Või sel kombel kohtled sa minu tü- tart!“ karjus kuningas Pakane. „Kül- lap jõuad õppida paremaid kombeid, kui meie seltsis kauemini oled viibind. Annan sulle tänase öö mõtlemiseks, siis peame pulmad, ja su põdrast saamegi toreda küpsise pulmaroaks. Viige poiss põdraga sinna kaugemale ja tõugake jäätürmi — ehk sääal tunded vähehaa- val muutuvad.“

Külmad luised käed talutasid Asko ühes põdra ja sõidukiga vähemasse koopasse, kus valitses pilkane pimedus ning igast küljest õhkus jäätavat kül- must. Mis pidi nüüd ette võtma? Ei tahtnud ta kuidagi jääda igaveseks siia koleduste kopasse, oleks ta selle eest või kuninga tütre palgaks saand. Ta- gasi inimmaailma ihkas ta meel, kus paistsid tähed, armas tulelöke soendas ja sõbralikkude käte puudutus tundus südamliku paitusena.

Murelikult heitis ta käed põdra kae- la ümber ja kaebas pisaraid valades:

„Oi, minu hää sõber, kuhu olemegi

sattund! Siin tahavad nad mind vangis pidada, ja veel sindki, mu ainus selt-simees, ähvardavad tappa. Kuidas pääseksime ära koleda kuningas Pakase lossist?”

Siis põder hakkas sõbralikult mäkerdama, ja oma imestuseks Asko kuulis selle hääle kõnelevat kui inimkeelel:

„Ära muretse, minu väike isand; küll mina tean nõu, mis meid päästab. Kuningas Pakane kardab tuld, selle ees on ta hoopis võimetu. Eks ole, sul on tuleraud kaasas? No hüva! Kõigepäält purustame saani, nii et saad relvaks tubli teiba pihku. Mässi selle ümber suur heinatuust, siis istud mu selga ja lööd rauaga tule heintesse. Kui need lõkkele löövad, tormame täie traaviga välja kuningas Pakase lossist. Saame näha, kas ta julgeb oma rahvaga meisse puutada.“

See nõu näis olevat Asko meelest hää, ja ta meisterdas endale saanijalast tubli tulilondi. Siis kargas ta kapsti põdra selga ja lõi tulirauaga heinad põlema. Kui ta paar korda oma tulilonti õhus oli keerutanud, lõkatas see heledaks leegiks, mis teed selgesti valgustas. Teise käega haaras ta tugevasti põdra sarvest kinni, ja samal silmapilgul tormas loom nagu välk edesi.

Oh, mis möll siis tõusis kuningas Pakase jääsaalis, kui vangid sellest läbi lendasid! Ulgudes ja karjudes tormasid varjud teed sulgema, kuid Asko keerutas kui pöörane oma lõkkavat relva, nii et nad hirmust ja valust kisendades kõrvale põgenesid. Vihase traaviga tormati edesi, ja taga mürtsus ja paukus, nagu oleks mägi ähvardand lõhked. Kuid põder pani hoogu juure, Asko hoidis tugevasti sarvest kinni, ja parajasti, kui heinatukk veel viimist korda loitis, avanes nende ees tunduriorg ja kõrguses säras tähtede lugematu hulk.

Lõõtsutades seisatus põder hangele, Asko hüppas ta seljast maha ja sammus oma sõidutaja kõrval, hoides ta sarvist kinni. Kärmosti sammus ta, ega usaldand tagasigi vaadata, et mitte langeda kohutava tunduri mõiaavõimu alla.

Nii pääsis Asko, Raudjärve laplasnooruk, talve-ööl kuningas Pakase küürist. Kaua pidi ta rändama oma põdraga, enne kui jõudis Polnolahe külla, ja peaaegu lõpuni oli kulunud ta jõud väsimusest ja külmast. Kuid sinna jõudnud, tundis ta olevat leidnud ini-

„kaua pidi ta rändama oma põdraga...“

mesi, kelle soe vastuvõtt peletas liikmeist viimsedki viluvärinad. Ja nautides Polnolahe maiusrooge jutustas Asko heleda lõkketule ääres oma kummalise jutu kuningas Pakase õudsest lossist, ja suuresti imetlesid hõimlased ja ülistasid vägimeelseks noorukit, kes nii kärmosti oli pääsnud mäe kohutavast vangikoopast.

Ei jäänud soojast ja võõrustamisest ilma tark põdergi, kelle abita noor isand veel praegugi istuks vangina külmas jääkoopas, kus päike iganes ei paista ega kuu kumenda.

Jumala külalised.

Jõulu muinasjutt.

M. Kyber. Autori loaga tõlkind Joh. Käis.

Raske aeg algab loomadele, kui metsa ilu variseb maa rüppe ja lumi katab maad. Suurem osa meie sulissõpradest põgeneb soojale maale, sest et nad ei taha nälga surra. Hulk loomi poeb peitu koobastesse ja pesadesse, et elu ja surma piiril oodata aega, millal jälle ärkab elu. Nendel on siiski kergem elada üle talve. Aga on ka palju loomi, kes peavad võitlusse astuma talvega. Selleks peaks küll oma põhjus olema, või on see nende ülesanne asjade saladuslikus käigus.

Mägedes, kaugele inimeste elamutest elas üksinduses vend Emanuel. Püha Franziskuse järelkäijana ei tahtnud ta enam kloostri elada ja eemaldus inimestest vabasse loodusse, kus temal sõpradeks olid taimed ja loomad, nagu Pühal Franziskuselgi.

Vend Emanuel aitas loomakesi niivõrd, kui lubasid seda tema piiratud abinõud, aga ta ei suutnud alati kõiki aidata ja see teadvus väga rõhus teda.

Veelgi valusam oli vend Emanuelile teadvus nooremate vendade viletsusest, kui liginesid jõulud. Ta tundis selgesti, et tulevad jõulud, sest ta nägi oma sise-mise pilguga, kuidas särasid juba maa all idud, mis ülestõusmisepühadeks elule ärkavad. Ka puudes, mis seisid jääkülma tõrmi käes, nägi ta seda sisemist valgust, nagu oleks kogu mets täis väikesi tulukesi, olgugi et kõik veel maetud jää

ja lumekatte alla. Aga surm ongi ju igalpool ainult midagi näivat. Ja see sise-mine valgus kasvas päevast-päeva ja püha öö jõudis ikka ligemale.

Vend Emanuelil oli lindude jaoks rikkalikke seemnetagavarasid, mida ta suvel oli kogunud: kapsaid ja kaalikaid jänestele, hirvedele ja põtradele; pähkleid ja kuivatatud seeni oravatele. Ka kiskjate loomade jaoks oli ta leiva tagavarasid valmistand. Aga vend Emanuel kartis, et sellest ei jatku kõigile, keda ta jõulukülalisteks tahtis paluda.

Igatahes otsustas ta kõik välja panna, mis tal oli tagavaraks. Tema ainuke sõber — väike orav — aitas tagavarasid korraldada, nii et kõik ilusti ja meeldivalt oli säetud ja et võis kohe ära tunda pidulikku jõululauda. Enne seda magas oravake väga

palju, sest ka tema ei tunne end päris hästi talvel. Nüüd aga ei olnud ka temal und. Ta ärkas tihti üles, hõõrus käpaga silmi, söi mõne pähkla või kuivatatud seene ja aitas siis vend Emanuelil tuld alal hoida. Vend Emanuel ise aga käis terve metsa läbi ja palus oma nooremad vendi-loomi, keda aga kohtas, külaliseks jõuluõhtul. Selle kutse andsid need edesi ka teistele loomadele metsas.

Jõululaupäeval keskpäeval puhus vend Emanuel tule omas onnis lõkkele ja avas ukse. Värisev leegimäng levis kaugele üle lumevälja. Onni uks oli

Martin Schongauer: Jõuluöö

ehitud kuuseokstega ja ukse ees olid välja pandud kõik toidutagavarad. Õnnistegija kuju ees põles hele küünal, tema kõrval istus rahulikult orav ja silmitses mõttes vaikselt leeki. Vend Emanuel aga helistas kella ja kutsus metsloomi jõulupühale.

Kui loomad kuulsid seda helinat, tulid nad suurte karjadena ja kogunesid mäeharjale vend Emanueli onni ette. Vend Emanuel palus need süüa. Ta tähendas, et see on kõik, mis tal üldse olemas. Pärast lubas ta neile jutustada jõuluimest.

„Me täname tuhat korda,“ ütlesid mõned loomad endi ja teiste nimel: „aga meie ei taha ära süüa sinu leiba. Mis jääks siis sinule toiduks? Selleks ei tulnud meie mitte siia. Aga meie kuulaksime meelsalt sinu jutustust jõuluimest. Me tunneme seda, kui ta metsa kohal hõljub, aga me oleme liig noored, et seda mõista. Või tuleb see ka sellest, et keegi pole jõuluimet seletanud meile.“

„Jõuluime mõiste ei ole kuigi raske,“ ütles vend Emanuel: „see on raske ainult neile, kes seda mõista ei taha, ja suurem hulk inimesi ongi niisugused. Inimesed pühitsevad jõulupüha, aga tapavad selleks arvamatu hulk elusolevusi, kes on ju nende vennad. Nii on see neile roojastatud öö ja mitte püha öö. Inimesed on kaugel pühast ööst, sest neile on võõras armastus. Ja ometi peaksid nad näitama eeskuju armastuseks, sest nad on vanemad vennad.“

Aga teie peate siiski minu leiba süüa. Selleks kutsusin teid kõiki ja paljud teist on väga näljased. Olge minu külalisteks pühaöö, sest siis on meil ühine püha öö, kui jagame ühiselt ka leiba.“

Siis hakkasid loomad süüa. Vend Emanuel nägi varssi, et leiba ei jätke, sest loomad olid väga näljased ja neid oli väga palju. Ta pööras õnnistegija kuju poole ja ütles: „Ma palun Sind, et Sa söödaksid mu õdesid, sest nad pühitsevad ühes minuga Sinu püha.“

Oli juba videvik, aga korruga muutus mägi valgeks. Kaks suurt inglit seisid onni kõrval. Lumi ja jää hakkas sulama, sest inglid lasid tulla mägedest soojail allikail, mis maad soojendasid.

Lumest vabanend maa üle sirutasid inglid oma õnnistavad käed. Maast kasvav nüüd lilli, rohtu ja isegi niisuguseid taimi, mida muudu sääl ei kasvavad. Mägi muutus rohelisteks kui kevadel, ja kõigile loomadele jätkus rohtu nälja vaigistamiseks. Ka kiskjad loomad söid rohtu, ja see maitses neile väga hästi, mida nad kunagi ei võinud arvata. Sest oli püha öö ja kõik olevused, kes seda tundsid, olid lasteks muutunud, nagu see ükskord olnud ja ükskord jälle tuleb töötatud maal, kui maailm lunastust leiab.

Inglid aga astusid loomade keskele ja rääkisid nendega kui oma nooremate õdedega. Inglid ütlesid loomadele, et nad olevat ka loomadele õnnistegija sündimist kuulutand, kui täht Petlemma kohal seisis. Ja loomadele näis, nagu tuleks neile midagi meelega, mis küll ununenud asjade keerdkäigus, kuid mida siiski nad kord omas hinges tunnud.

Maa öitses keset talve, valgustatud armastusest kõikide olevuste vastu.

Kui kõik loomad söömise lõpetasid, istus vend Emanuel nende keskele, ja ta väike sõber — orav — ronis tema õlale. Ta jutustas loomadele jõuluöö imest, kui armastus sündis maale, et teda ikka enam ja enam valgustada. Ta jutustas, et see oli siis, kui laudas sõimes sündis kuningas, keda ka loomad nägid. Kuninga ja loomade kohal aga säras Petlemma täht. Siis mõistsid ka loomad, et see lapsuke tõesti pidi maailma kuningas olema, sest tema hälli kohal ei särand mitte kroon, vaid täht. See on loomise saladus, ja ometi on teda kerge mõista armastuse imena.

„See on ainuke tee lunastusele,“ ütles vend Emanuel: „kui kõik vanemad vennad astuvad nooremate ligi täie armastusega. Ka kuningas, kes pole mitte sündind krooni, vaid tähe all, ütles inimestele, et nad peavad minema ja kuulutama kogu ilmale evangeeliumi, aga inimesed ei tahtnud seda ja ei taha ka tänapäevgi. Inimesed ei ole inimestele ja loomadele mitte vanemad vennad, vaid türannid ja mõrtsukad ja kannavad oma otsaesisel Kaini märki, mis kõiki loomi tema eest põgenema sunnib. Ka minu eest põgenesite teie, sest ka mina kandsin Kaini märki. Us-

kuge, armsad nooremad vennad, raske on inimene olla, kui tahad käia armastuse rada ja kui hinnuga tunned, et oled märgitud selle pitsatiga.“

„Meie ei näe aga mingit märki sinu otsaesisel,“ ütlesid loomad. „Sa ei kannu enam Kaini pitsatit.“

Vend Emanuel peitis oma näo käte vahele ja nuttis esimest korda pärast seda kurba õhtut, mil ta jättis maha inimesed ja asus siia mäele. Aga nood olid teised pisarad, mis ta too kord valas oma üksinduses. Inglise astusid tema kõrvale ja katsid teda ja oravakest oma tiibadega.

See oli vend Emanueli jõuluõhtu. Lähkudes astusid loomad tema juure. Linnud laskusid ta kätele, hirved kummardusid tema ees; hundid, metskassid, jänessed, oravad ja kõik teised andsid temale oma kätta.

„Täname sind tuhat korda kõige eest, mis meile rääkisid,“ ütlesid loomad: „ja täname sind ja inglaid ka kõige eest, millega vaigistasite meie nälga. See kõik, mis täna sündis, on väga suur,

ja meie keskel leidub palju, kes tahavad käia vanema venna järel, nii palju kui see praegu võimalik asjade keerdkäigus.“

„Ma tahtsin teid täna näha oma külalistena ja see oli minule pühalik silmapilk,“ ütles vend Emanuel: „aga ma sain ka suure kingituse osaliseks. Näib, nagu ei oleks teie mitte minu, vaid Jumala külalised olnud, sest ta ise kattis teile oma armastuse laua.“

Mägi, kus asus vend Emanueli onnike, on sest pühast ööst saadik alati roheline, nii suvel kui talvel. Teda ei kata enam kunagi lumi ja jää, nii et loomad, kes sääl varjupaiga õiguse omavad, küllaldaselt toitu leiavad ja ei tarvitse enam kannatada nälga.

Paistab, nagu oleks see tükike lunastatud maad ja säält sild ehitatud töötatud maale.

Loomad aga ei unustand kunagi, et vend Emanuel neid pühaks ööks oma juure kutsus, et inglaid nendega rääkisi ja et nad jumala külalised olid.

Vana karjuse jõulud.

Mikk, Suuremõisa kondine vanataat, svine karjus ja talvine tulekohendaja kolde ääres, suutis vaevalt veel minna jõulukirikusse.

Juba mõnd aastat, kui Mikku ei usaldatud enam küüti saata ega võetud mujalegi kaasa, oli ta komberdand jala jõulukirikusse. Pidi minema, ei sobind ometi jääda jõuluhommikul nurka tukkuma. See oleks olnud patu tegu. Juba ammu, enne kui talurahvas asus teele nägusa linalakaga ja karvatekiga saanis, oli Mikk teel, omakasvatatud kühmune lepakepp pihus.

Täna sel jõuluhommikul oli Mikk asund märksa varem teele kui harilikult. Klambrite sarnaselt kõveraks paindunud jalad olid rasked. Pidi aeglaselt käima ja vahetevahel puhkama. Oli juba tundund, nagu jääks reis pooleli tollel 6-kilomeetrilisel teel. Kuid soojenedes

läksid jalad painduvamaks. Ja kui vahepeäl kõhida ja lõõtsutada sai, oli kergem.

Reisi lõpul tuli jälle väsimus. Hobustega tulijaid hakkas saabuma: pidi käima tee kõrval, umblumes, et mitte jalgu jääda. Hobuseid läks ja läks. Need kihutasid nagu võidu, sulased istusid pukis, pererahvas ja lapsed taga. Ja kuljused ja suured ning väikesed aiskellad näitasid selgesti, missugune helises selgemini, missugune kõlavamini.

Mikk seisatab ja kuulatab, kas pole juba linalaka aiskella kuulda. Kui paluda, vahest õnnestuks pera pääle saada, sest ega need regedes temast, vanast Mikust, ei hooli.

— Ei, ei kuulu veel, pomiseb ta; küll seda heli juba teiste seast tunneks. Ja hetke nõjatund lepa kepil, jatkab ta rännakut.

Ta tuletab jõulujuttu meele, niisugusena, kui ta seda kirikus kuulnud ja milisena ta pikaldane mõtlemine seda ta silmade ette kujutand. Tema nagu oleks üks neist Petlema karjaseist, kes siis kunagi, kord varem, ammu enne Miku maailmas olemist, läksid sõimelast tervitama. Üks karjaseist oli tema, ainult vana ja hädine.

Kirikumäele oli veel kilomeeter maad, natuke rohkemgi. Teel oli vooris hobuseid ja kõrval aina kihutati teistest mööda. Näidati häid hobuseid, nende võimisi. Olid ju jõulud.

Elamud tee ääres sagesid, ja valgus helkis aknaist. Ja suured ja väikesed aisakellad kõlisesid, ja kirikukelladki hakkasid kajama. See oli jõulutunus, ja sellest alles algasidki tavalisest Miku jõulud. — Kuid nüüd tundus väsimust.

— Vana karjus olen — vana ja hädine, mõmises Mikk. — Kuid just nüüd eraldas ta kõrv heleda aisakella hääle. See kell kõlas Suuremõisa talu linalaka aisa küljes. See on suur nagu pere lõunakell ja kõlab üle teiste. Toredasti kõlas see, ja peremees on sellest uhke nagu linalakastki. — Nüüd see kõlab juba siin, nüüd nad jõuavad tema kohale. Mikk pöörab pimedas pääd. — Kas nad ei märk... — Miku mõte katkes: aisaots tõukas talle pähe.

Kuid hobune sõitis oma teed, ja linalaka aisakell kõlas üle muude.

Mikule tundus, nagu oleks ta vajund põhjatumasse sügavusse, ja kõik näis mustenevat, majade tuledki. Kuid siis valgeneb, valgeneb, järjest, ega tundu valu ega väsimust. Ta lebab, nagu pehmel padjal, sellasel, mille pääl ei mäleta ta kunagi olevat magand. Ta kõrvu kandub kauget mängu, kuid see ei tule linalaka aisakellast. Midagi muud on see, imelik. Ei see kuma nagu kirikukellad, ja see kuulub igalt poolt. — Nüüd mängib Mikule, Suuremõisa kondisele vanataadile ja põlisele karjasele, taevaste sõjavägede hulk ja inglükoor. Nad lähenevad, võtava Miku kätest kinni, ja ta kerkib kergesti ja ilma vaevata ikka ülespoole. Ei väsimust, ei kartust. — Mikul on jõulud, kordki õiged jõulud.

Suuremõisa linalakk tuleb, nagu hari-likult, esimesena kirikumäelt kodu poole. Peremehe silma paistab tee ääres midagi mustavat. Tõustakse, vaadatakse.

— Mis? Karjus-Mikk su...

Selle pidi tõstma siit siiski rekke, kuigi ei oleks sobindki. Teenijatüdruk Ville pidi jääma jalgsi käima. Ei võind ju koolnut jätta tee ääre. Viidi siis pühiks rehe alla.

— Sää! see Mikk nüüd peab oma viimaseid jõule, ütles Suuremõisa perenaine, jõulurooga lauale kandes. Ja peremees vastas:

— Mida see rauk siis läheb pimedas. Oleks võind nurgas püsida.

„Nuori Voimast“.

Võrdlus.

Roda-Roda.

Maailm on otsegu õun, ja inimene selles kui ussike, kes ennast toidab.

Kui nüüd mõni ussilt küsiks:

„Kes sa oled ja mis sa teed?“

— siis ta vastaks:

„Siin ma elan oma õuna üdis, siin toidan end, siin on mu kõige meeldivam eluase.“

Ja kui teine edesi kõneleks:

„Ussike, pääle sinu õuna on veel palju, palju teisigi õunu — on puu, millel õunad

kasvavad — on aed — ja aednik, kes seda harib ja ta eest hoolitseb — ja palju muud on veel, millest sa midagi ei tea.“

— siis kostaks seepäälle ussike:

„Ma ei usu midagi, mis sa selle aia üle lobised, aga aedniku suhtes ole üsna vait — mina ei näe siin ühtki õuna pääle selle, milles ma ise elan ja selle maha langedes ühest teise rändan. Kuidas võib säälpool minu õuna koort veel midagi olla.“

Jõuluööl.

On vahest ehk vähe vaiksem kui muil õhtuil. Kuid muidu on samane. Kui ei oleks kalendreid ja almanakke ja kui ei oleks inimesed sellest kõnelend ja ajalehed kirjutand nädalate kestes, ei võiks millestki teada, et nüüd on jõuluõhtu. Miski ei näita seda majas, miski mõtteis, meeoleolus ei tundu sellast. Kõik on nagu muilgi päivil, nagu äripäivil.

Istun oma toas ükski, vahin aknasse, kuulatan ja mõtiskelen. Aknas ei ole midagi näha, sääl ta on alasti ja katmata, ja kirkas elektrivalgus sees saab näidata kõige selle taga olevat süsimustas pimeduses. Kuuldav on ainult tuul, mis tasa kohiseb aiapuis. Sääl on ta kohand alati. Kõrvad on kogend sellega juba lugematuil õhtuil enne tänast ja huugavad tollest monotoonsesest häälest. Ja mõtted, kuigi nad on leidnud tolle imelise sõna: jõulud, suudavad vaevalt olla midagi muud kui äripäevased.

Aga kui pööran vaate aknast ära, kohtan ainult karedaid, alasti seinu. Ainult aknaseinal on midagi vaadatavat. Sääl on need kaks eset, millele olen uhke. Sääl on väike, kaunis vanaaegne seinakell, pärandus isa kodunt. See ei käi enam, see on nii vana, kuid selle kapp on täis lõikeid ja nikerdusi, salapäraseid märke ja pilte. See on kallise, mille oman. Ja sääl on mingi väike pilt, miniatüürne maal, kingitus. Esav, keegi tähtis mees, naelutas selle kord sinna kella alumisele küljele. See kujutab õist maastikku, kaht alasti kaljut ja nende vahel jõge. Kummalgi kaljul seisab inimene, alasti suveöö sinises hämaruses. Kas pole see imelik? Võin mõnikord püsida päevade kaupa ainult seda vaatlemas.

Inimesed siin on nii väikesed, et nende kehakujud ei eruta, aga kui näeb nende vaadete suuna ja sirutatud käsi-varsi, võib kõigest aru saada ja kõike kujutella.

Kuid nüüd on jõuluõhtu. Katsun korrata seda meeles, alla kriipsutada. Jõulud! Enne vanadust, kui olin laps... kuid sellest on juba nii palju aega. Kin-

del on, et nüüdki on jõulud. Jõulud! Jumaluke küll. Jõulud. Sarnaseks võib inimene muutuda.

Olen kindlasti olnud liig palju viimasel ajal üksinda. Olen mõtiskelnud nii palju kurbi ja murelikke asju. Ajud on nüüd tühjad ja kõlbmatumad. Nad ei jaksa millestki vaimustuda. Kui kõvasti pingutades sunnin neid ponnistuma, tekib ainult murelik vilets mõte, nagu vilksatab tuleaseme tühist säde, kui seda kepigaga segada.

Nii kurvameelseks on minu elu veerend. Nüüd on jõuluõhtu, ja kui vaatan ümberringi, näen elektrivalgust valgustavat seinu ja nurki, milles pole midagi.

Kõik on tulnud vaesusest. Ühel päeval kahe kuu eest ütles tööjuhataja: — See on nüüd nõnda, et... et peab vähendama mehi ja... Raha jätkus veel kaheks nädalaks pääle vabanemist. Toitu oli veel kolmandalgi nädalal, kuid tööd ei leidund veel neljandalgi. On võimalik, et olen nõrgaandeline ega suuda korraldada oma asja, kuid sööma mina küll oleksin mees.

Olen viimaseil päivil mõelnud palju neist asjust, kui mul muud teha ei olnud. Eriti on mind kiusand hingeline tühjus ja nüridus. Mida enam mõtlen, seda nüridamaks lähen. Kiiktoolist on saand nõiatool, mis päevast päeva vajub ikka sügavamale tühjusse ja viib mind kaasa. Kolmel-neljal viimasel päeval pole enam käind sugugi väljas. Olen ainult istund.

Kui poleks tulnud vahele jõuluõhtu, istuksin veelgi. Pean! Tajun seda järsku imeselgesti, ja see on nagu suur soe rõõmulaine, mis mind valdab. Jõulud! Ma tunnen selgesti, et nüüd on jõulud ja mina pean minema...

Kui avan ukse, tungib vali, jäätand tõmbus vastu. Veri taganeb põskedest ja nahk tõmbub kokku. Kuid mina pean minema. Pean. Huu, lund, palju lund on sadand eile ja täna. Tähed säravad, teispool õue oleva ehituse kõigist aknaist paistab tuli. Ei ainustki inimest pole nähtaval. Kõik on üsna vaikne.

Astun uulitsale ja longin edesi. Korra kohtan konstaabli, korra auto. Ei kedagi muud. Ühest kohast kuulub laulu...

Kuhu ma olingi minemas? Seisatan ja jään mõtlema. Ei suuda midagi meele tuletada.

Aga kui vaatan ümberringi, näen viletsast alumise korra aknast vilkuvat tuld.

Sinna mina lähen.

Sammun üle uulitsa, astun mõne sammu alla poole ja koputan uksele. Ei ühtki vastust. Koputan uuesti. Ei veelgi midagi. Siis tõmban ukse lahti ja astun kiiresti sisse.

Küll, küll ta on kodus. Ta magab põrandal kõhuli, käed asetatud risti päa alla, ja on surnud.

Näen kohe, et ta on surnud.

Sammun rahuikult üle põranda ja tõstan tema süngi. Võtan seinalt vana palitu ja laotan selle talle päale. Siis tulen tagasi.

Kes ta on? Mis ta on? Kust võin mina seda teada! Vahest mõni agulikingsepp või mõni tänavapühkija. Igal juhul vana mees, kes on nautind elutilgakest ja surnud südamerabandusse ilma, et oleks keegi seda näind.

Esplanaadi nurgal lähen telefonikapi juure ja kõlistan politseijaoskonda. Selle ja selle uulitsa ääres, säääl ja säääl majas on surnud mees. Tal pole omakseid. Olge hääd, korjake ta ära.

Siis astun edesi ja jõuan koju. On jõuluöö.

„Nuori Voimast“ I. E.

Kino sünnilugu.

Kino on käesoleva aastasaja laps. Tehti ju küll endisilgi ajal katseid panna joonistatud pildid mitmesuguste teravmeeliste abinõudega liikuma, aga alles 20. sajandis jõudis kinoaparaat täiusele. Kui praegu istume kinoteatris, siis mõtleme vaevalt sest, kui palju oli vaja enne katseid ja tööd, kuni saabus see nõiamasin. Juuresoleval pildil näeme need kinoaparaadi eelkäijad ajaloolises järjestuses.

1825. aastal sündis thaumatroop (1). See on sõõr, mille mõlemal küljel on joonistused. Meie pildi ühel küljel on lind, teisel puur. Paremal ja vasakul joonistusest on augud nõõridega, millest keerutades ja tõmmates sõõri saab panna kiiresti keerlema. Keerleval sõõril näeme linnu istuvat puuris.

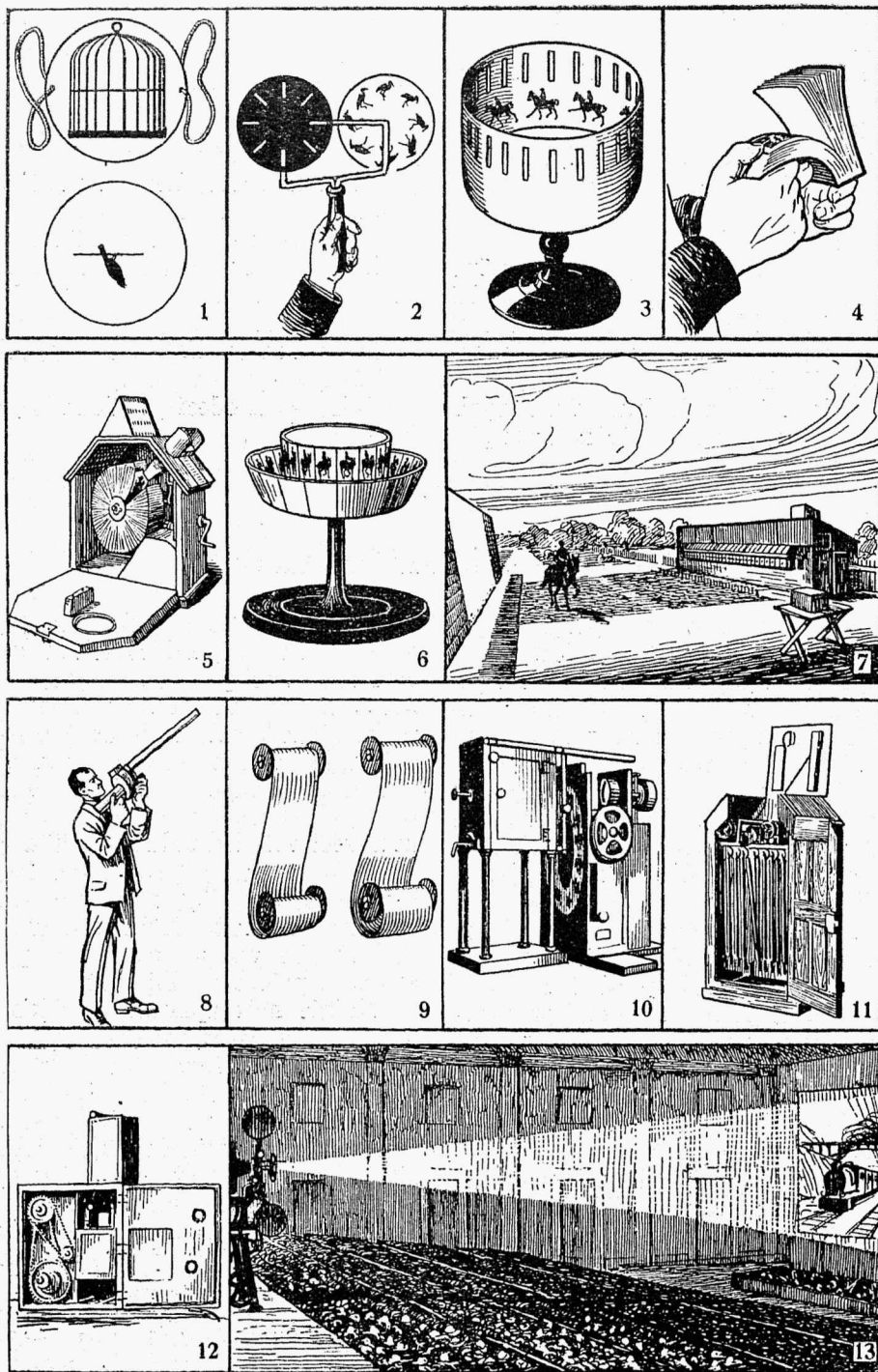
Seitse aastat hiljem leidsid Plateau Brüsselis ja Stampfer Viinis ühel ajal nõndanimetatud eluratta (2). Kui keerleval ratta pragudest vaadata läbi, siis liiguvad teisel keerleval rattal olevad joonistused. Eluratast täiendav Horner leidis aastal 1838 imetrumli (3). Pildid on joonistatud lindile, mis asetseb trummlis leiduvate vaatepilude all. Kiiresti veerlevas trummlis paistab pilude läbi vaadatud piltide rida ühena liikuvana asjana.

1866. aastal tuli taskukino (4). See on raamatukene, milles leiduvad pildid vaid lehe ühel poolel. Igal järgneval lehel on kujutatud asi vähe teises asendis ja kui lehed lasta libiseda kiiresti läbi pöidla ja sõrme vahelt, paistab asi liikuvat. Samale põhimõttele on ehitatud mutoskoop, mida praegugi mõnel pool veel võib haruldusena näha (5).

1879. a. leidis prantslane Reynaud praksinoskoobi (6), mis on ehitatud eluratta taoliselt. Läbi pilu vaatamise asemel siin vaadatakse pilte peeglist, kus nad paistavad liikuvat.

Kõigis neis aparaades tekkis liikumise mulje reast joonistatud piltidest. Ameeriklane Muybridge kasutas seks esimest korda fotopilti. Seks ehitatud hoonesse aetas ta kolmkümmend fotoaparaati ritta, millede objektiivid olid sihitud vastu valget seina. Iga aparaat oli ühenduses ta juurest teise seinani mineva nõõriga. Tarvitses seda vaid kergesti puudutada ja aparaat avanes iseendast fotografeerimiseks. Mõõdasammuv hobune näiteks puudutas kordamööda ligi maapinda jooksvaid nõõre ja iga aparaat pildistas ta kolmeskümmes asendis.

Praegusaja kino isa on aga prantslane Marey. Kõik siinamaalsed pildid

Kino arenemislugu piltides.

olid vaid ühel kohal liikuvad. Nähti küll näiteks ratsutava hobuse samme ja jalaasteid, ta aga ei liikund paigast. Marey kõrvaldas selle fotopüssi abil (8). Selle lukus oli fotoplaat, mille kellavärk pani lingist tõmmates liikuma. Sekundi jooksul sai nõnda kaksteist ülesvõtet. Selle aparaadi paremus oli see, et ülesvõtmiseks oli vaja vaid üks aparaat ja üks plaat. Kahju oli vaid sest, et saadi teha tosin võtet. Selle parandamiseks Marey 1888. a. võttis tarvitusele pika valgustundliku kihiga kaetud pabeririba (9) oma filmiaparaadis. Aasta hiljem asendas W. Fischer-Green pabeririba vastupidavam tselluloidlindiga. Nõnda tekkis rullfilm (9).

Fotografeerimistehnika oli nõnda astund suure sammu edesi. Halvem oli lugu edesiandmise masinatega, mis olid väga algelised. Austriaalasel Ucha-

tiusel läks esimesena korda valgusallika abil tuua pilt paljudele korraga vaatamiseks lõuendile.

1893. a. tõi Edison oma ehitatud kinetoskoobi (11) avalikkuse ette. See on kinnine kast vaatamispilega ülal. Aparaadis jookseb umbes kümne meetri pikkune filmilint üle rullide. Üksikuid filmipilte näeb vaatleja pilust ühekaupa libisevat kiiresti mööda ja näeb sääl kujutatud asja liikuvat. Linti valgustas alt elektrilamp. Seegi aparaat aga võimaldas vaid ühele vaatlemise.

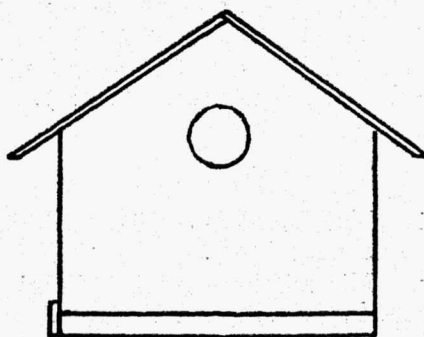
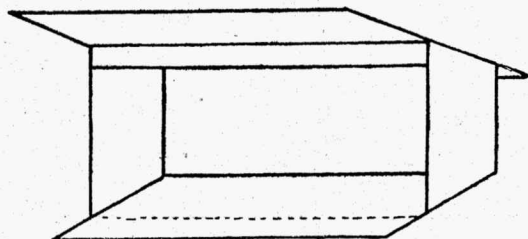
Lõpuliku lahenduse tõi Lumière 1895. aastal oma kinoaparaadiga, mis liikuva pildi lõuendile tuues tegi selle paljudele korraga nähtavaks. Ta aparaati täiendati juba järgmisel aastal suuresti. Nõnda siis aastad 1895 ja 1896 on praeguse kinoaparaadi (12,13) sünniaastad.

Loodusesõbra nurk.

Jõulukingitus linnukestele.

Noorusmaalased ei unusta jõuluootel ka väikesi linnukesi, kes ei karda talvekülma ja ei taha meilt lahkuda. Kui linnukestel oleks alati küllaldaselt toitu, ei teeks ka külm neile liiga, sest toit ju soojendab keha. Häda ongi selles, et lumevaip katab maad ja toidu otsimine on raskendatud. Inimese elamute ligidalt ikkagi leidub midagi toidupoolist, ja sinna, iseäranis aidadele tulevadki linnukesed talvel külalistena. Neist armsamad on muidugi alati lõbusad ja elurõõmsad tihased, punarinnalised leevikesed jt. Kas ei ole meie kohus nendele abiks olla raskeil päevil? Ja seda me võime, kui igapäev paneme kindlasse

kohta toitu — teri, kanepiseemneid ja mageda (sulatatud) rasva. Siin toomegi paar joonist toitmisajakesest, et noored loodusesõbrad võiksid aegsasti need valmistada ja jõuluks aeda või õue põhjatuulest varjatud kohta üles sääda (posti või puusse). Majake üles säetud, on vaja igapäev hommikul ühel ja samal ajal sinna panna toitu (ka meie ise võtame kehakinnitust kindlal tunni ajal!) Varblasi, kes muidugi esimestena rõõmustava leiduse teevad, ei maksa ka hoopis ära ajada: on ju ka nemad kasulikud linnukesed

Lindude toitmisajakesed.

Möödud: pikkus 50 cm, kõrgus eest 30 cm, sügavus 30 cm, äär 5 cm.

Vaade otsast: laius 14 cm, kõrgus 14 cm, ava-
use läbimõõt 4 cm, pikkus 20 cm.

meie aidades. Soovitav on jälgida, et nad häbematuks ei muutuks, eemale tõrjudes esialgu kartlikke metsast tulnud külalisi. Huvitav on ka vaadelda linnukesti ja nende ülalpidamist toitmismajakeste juures. Saatke tähelepanekuid „Noorusmaale“ avaldamiseks...

Segatoidu retsept.

kanepiseemneid	200 gr.
puruks hõõrutud kanepiseemneid	200 „
kuivatatud ja peeneks hõõrutud saia	200 „
mooniseemneid	150 „
tatratangu	100 „
õdratangu	100 „
päevalilleseemneid (puhastatud)	50 „

Kokku 1000 gr.

Toidu koosseisu võib muuta, jättes aga kanepi esimesele kohale. Kuivatoidu kõrvale pannakse ka sulatatud rasva tükikesi. Neid on soovitav ka riputada akna kõrvale või aias puukestele.

Tähistaevas näärikuus.

Suuremad tähtkujud vt. kaardike „Noorusmaas“ nr. 19. Nüüd on nad joonisel antud asendis näha kuu alul k. 8 paiku õhtul, hiljem juba k. 7.

Planeetidest võib õhtutaevas ikka vaadelda Jupiterit. Kuu alul loojeneb ta k. 11 paiku, lõpul k. 9 õhtul. Samuti on koidutähena näha Veenus. Ta tõuseb kuu alul k. 5 hommikul, kuu lõpul aga umbes tund aega hiljem, nii et vaatlusaeg lüheneb. Ka võib leida hommikutaevas umbes tund aega enne päikese tõusu Saturni.

3. näärikuupäeval seisab maakera oma teel ümber päikese ligeimas punktis päikesele (perihel), mida sellest tuntakse, et päikese näiv läbimõõt vaatlusel mõõtriistadega suurem osutub (31' 32", s. o. 31 nurkminutit ja 32 sekundit) kui suvel (31' 26").

Küsimusi.

1. Kus kohal maa pääl on 1928. a. kõige esimene tund?

2. Mis tehakse mujal, kui meil jõuluõhtul k. 8 jõulupuud säravad?

Ülesande ja küsimuste lahendajate wahel loositakse väike globus. Lahenduste saatmise tähtaeg — 15. jaanuar 1928. a.

Vastused küsimustele ja ülesannetele.

(Vt. „Noorusmaa“ nr. 19 ja 20.)

1. Kui meie verelibled voolaksid haavakese kaudu välja, igas sekundis 1 liblike, siis kuluks selleks umbes 690.000 aastat! Meie ajaarvamise algusest kuni tänapäevani oleks kaduma läinud vaevalt 1/300 liblike arvust!

2. Sureva lehe viimne elutöö on korgikihikese sünnitamine säälkohal, kus murdub variseva lehe roots. Kui öösel külmetab, siis purustab jää need korgisünnitajad rakukesed, ja päeva jääsulamisel langeb oksast lahutatud leht maha oma raskusel.

3. Langeva lehe pind ei ole tasane. Langemisel tuleb lehel võita õhutakistus. Kõvera lehepinna tõttu eriti äärtel, ei ole see takistus ühtlane lehe üksikuis punktis, ja see lehe külg, mille langemisele vähem takistust, vajub rohkem allapoole. Kuid selle muutuse tõttu

Pilt-ülesanne.

Missuguste loomade jäljed on kujutatud joonistel?

muutub ka kohe takistuse jaotus. Leht vajub rohkem teise külje poole jne.

4. „Lendav sügis“ on tõesti huvitav nähtus. Vaikse selge ilmaga mihklikuus võib vaadelda, kuidas õhus lendab arvatamatul hulgal ämblikkude niidikesi. Aia või seina külge peatuma jäänud niite vaadeldes leiame sääl ka pisikese ämbliku, keda õhuvoolud sõidutavad nende niidikeste otsas. Niidikeste lennu „mehaanika“ on umbes sama, mis paberimadude laskmiselgi nõõri otsas või taimede lendviljade levimisel (ohakas, võilill j. t.).

5. Pori jääb jalgade külge esiteks n. n. külgenemise jõu tõttu (seesama jõud hoiab ka tinti sulle küljes) ja teiseks jõhvuse tõttu pori osakestes.

6. „Tantsiv kuulike“ püsib vee- või õhujoa kohal väga lihtsal põhjusel: otse alla langeda ta ei saa, sest juga lükkab teda üles; kõrvale langeda ta ka ei saa, kuna sama joa ääreosad lükkavad teda sisse poole. Kui kõrgel püsib kuulike, oleneb joa tugevusest ja kuulikese enda raskusest.

7. „Joonistamine“ tikutulega on võimalik, et salpeetri osakesed paberil sütitavad ja põletavad joonise koha paberil mustaks.

8. „Kalakese“ ujumine on seletatav n. n. pindpinevusega vedelikul, mis kisub kalakest ühtlases vedelikus igale poole ühtlase jõuga. Õli pindpinevus on aga vähem kui veel. Niipea kui õli jõuab veepinnale kala saba juures, väheneb sääl kohal pindpinevuse tõmbejõud, kuna vastupidises otsas see jõud muutmaks jääb ja kalakest sinna poole kisubki.

9. Haanja kõrgustik pole midagi muud, kui moreen-künkad, mis koosnevad jääajal meie maad katnud jääkatte

liikumisel purustatud ja kokku kuhjatud materjalist — põldkivi ja lubjakivi tükid, kruus, savi, liiv. Arusaadavalt ei või sääl leiduda mingisuguseid teisi loodusevarasid, nagu metalle, põlevkivi, kivisüsi, marmorit jne. Niisugused varad võivad peituda ainult maakoorest tõusnud mägedes või maakoore sügavamates kihtides.

10. Ilmajaamu liigitatakse esimese, teise- ja kolmandajärgulisteks selle järele, missuguste riistadega nad varustatud ja milliseid vaatlusi sääl toimetatakse. Esimesejärgu jaam on meil Tartu ülikooli meteoroloogia observatoorium. Teisejärgu jaamad, kus 3 korda päevas mõõdetakse õhurõhumist, õhuhoojust, niiskust, tuulesihti ja -kiirust, pilvitust, sademeid jne., asuvad Tallinas, Narva-Jõesuus, Vilsandil, Pärnus, Võrus ja Pakerordis. Need jaamad saadavad oma vaatlusi telegraafiteel Tartu observatooriumile. Pääle selle on ilmajaamu põllutöökoolide juures — Vigalas, Olustveres, Pollil, Jänedal.

Kolmandajärgu jaamades mõõdetakse ainult sademeid ja lumekatet. Neid on Eestis üle 60.

11. Vilsandi saar ja tema lähedal asuvad väikesemad saared on kõige huvitavamad oma linnustiku poolest. Sääl pesitseb suurel arvul mitmesuguseid veelinde — kajakaid, parte, hanesid, nendest ka õige haruldasi meie maal (hahk). Linnud on siin kaitse all ja nende pääle ei tohi pidada jahti.

Helgolandil saar on huvitav oma sisemise (geoloogilise) ehituse poolest. Veelgi huvitavamalt pilti pakub saar rändlindude mineku ja tagasituleku ajal. Saar asub Saksa- ehk Põhjameres, Taanist läänepoole. Ta on nagu loodud puhkuseks rändlindudele, kes arvatamatul hulgal tulevad Norrast, Rootsist ja ka

meie maalt ja peatuvad sääl lühikest aega. Ka Helgolandil saarel on teostatud looduse- ja linnukaitse.

12. Suurimaist loodusteadlasist 17. ja 18. sajanditel nimetame: Galilei (1564—1642), Newton (1643—1727), Linné (1707—1778) ja Lavoisier (1743—1794).

Galilei teeneks on, näit. kehade vabalangemise ja pendli sääduste leidmine; ka oli G. esimene, kes hakkas pikksilmaga taeva laotust uurima ja sääl tähtsaid leiutisi tegi. G. põhjendas kindlasti Kopernikuse õpetuse, et planeetid keerlevad ümber päikese. Newton on „taeva mehaanika looja“, rääkimata tema suurtest teenetest matemaatikas ja füüsikas. Linné andis taimede ja loo-

made süsteemi. Lavoisier oli esimene keemik, kes näitas õhu ja vee koosseisu ja seletas põlemise nähtusi, nagu neid tänapäev teame.

3. Raadiolaine suund läheb raadiust mööda; raadium on haruldane element, mis pikkamisi lagunedes annab mitmesuguseid kiiri, nende hulgas ka elektroone ja haruldast gaasi — heeliumi; raadiotunneme moodsa riistana elektrilainete kasutamiseks; radiolaarid on algloomakesed meres, kelle kestadest tulevad kiirtena protoplasma niidikesed.

Nähtavasti osutusid küsimused ja ülesanded noorusmaalastele rasketeks, sest õigeid seletusi ja vastuseid ei ole tulnud.

Ümber maakera!

Käesoleva numbri lõpust leiate rea üllatusi kõigile Noorusmaa levitajaile. Igaüks, kes levitab Noorusmaad, saab tasuks mitmesuguseid ilusaid ja väärtuslikke asju.

Iga tellimistekoguja pääle selle võtab ühtlasi osa võidulennust ümber maakera. Igaüks, kes võtab vastu ühe Noorusmaa aastalellimise, on sellega lennand edesi 1000 kilomeetrit. Nõnda siis! Nelikümmend vastuvõetud aastatellimist — ja oletegi lennand ümber maakera. Nüüd üldse on moes suured lennud üle ookeanide ja suurte merede. Äsja veel juubeldas kogu maailm Lindberghi ja Chamberlaini ookeani lendude puhul ja külvas üle nad auavaldustega.

Noorusmaa küll ei suuda korraldada võidulendajaile sääraseid auavaldusi, annab aga igale, kes lennand ümber maakera, neli kilo shokolaadi pääle asjades antava tasu.

Mis mõte on kogu sel ettevõttel?

Selle eesmärk on levitada Noorusmaa üle terve Eesti igasse kooli, majja, külla, tallu ja perekonda. On palju veel neid ärksaid noori, kes meeeldi loeksid Noorusmaad, kelleni aga nende huvitav sõber pole siiamani veel jõudnud.

Jõudu siis kõigile lennuvõistlejaile. Lennu tagajärgedest toob Noorusmaa alatasa teateid.

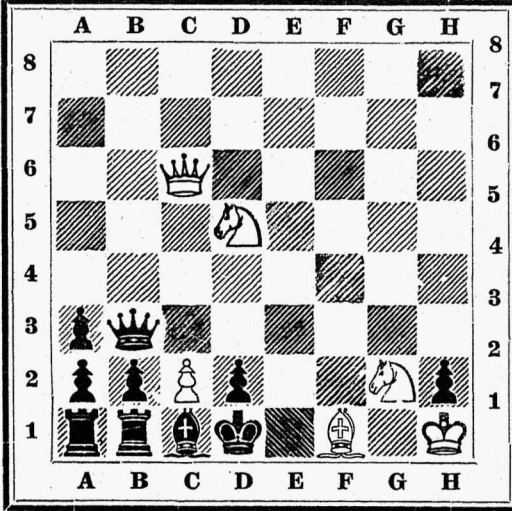
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 26.

Kokku säädnud A. Burmeister.

Mustad.

Valged.

Valged: K h1, L c6, Of1, R d5 ja g2, E c2

Mustad: K d1, L b3, Va1 ja b1, Oc1, E a2, a3, b2, d2 ja h2.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lahenduse eest kaks punkti.

G. Vehtersteini lõpumängu nr. 13 lahendus (kaks punkti).

1. R c3 : a2, b3 : a2,
 2. O e7 — f8, K e5 — f6,
 3. O f8 — c5, a2 — a1L,
 4. O c5 — d4+, L a1 : d4.
- Valge on suitsus.

Õiged lahendused saatsid: Bv. Karp ja V. Mikenas (Tallinnast), Paul Maivel (Haapsalust), A. Karu, B. Keres ja P. Töldsep (Tartust), G. ja A. Vehtersteinid (Vändrast), Martin Villemson (Pärnust), Richard Ollino (Narvast). P. Maivel on ka saatnud õiged lahendused ülesannetele nr.nr. 19 ja 21 ja lõpumängule nr. 11.

Kabe.

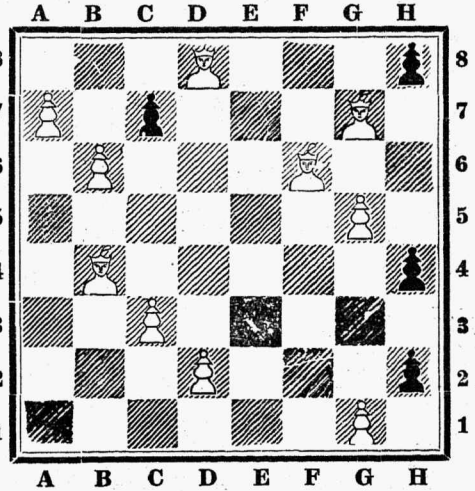
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 11.

Kokku säädnud Th. Indrikson (Härkulas).

„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: K b4, d8, e3, f6 ja g7, L a7, b6, c3, d2, g1 ja g5.

Mustad: L c7, h2, h4 ja h8.

Valged algavad ja kinnistavad musta kabe ja 2 lihtkivi.

Lahenduse eest 3 punkti.

E. Karpi ülesande nr. 9 lahendus (3 punkti).

1. e7 — d8K, f6 : h4,
2. K d8 — f6, e5 : g7,
3. K c5 — f8, a7 : c5,
4. K f8 : h6, K h8 : a1,
5. a3 — b4, a5 : c3,
6. f2 — e3, h4 : f2 : d4,
7. d2 — c3, d4 : b2,
8. Kh6 — c1. Must on suitsus.

Õiged lahendused saatsid: K. Meikov, A. Jakobson ja V. Mikenas (Tallinnast), V. Mudi (Kumnast), Paul Maivel (Haapsalust), P. Töldsep ja R. Keres (Tartust), E. Lagsdin (Riiast). P. Maivel on ka saatnud õiged lahendused lõpum. nr. nr. 9, 10, 11 ja 12.

Kaunis üllatus. „Noorusmaa“ kingitused.

Vali, mida soovid! Määratu hulk ilusaid asju igäihele.

Võid saada neist alamtloodud asjust, mis iganes soovid! Julgeimad unistused teostuvad. Vali alnult meelepärane asi ja saada vastaval määral „Noorusmaa“ 1928. aasta tellimisi, siis saadki soovitud asja. See on „Noorusmaa“ autasu Sinule Sinu töö eest „Noorusmaa“ hääks tavaliste protsentide asemel. See pole miski õnnetoos, et miski armuand, vaid ostarbekohane ja väärikas **autasu**, mille saad oma töö eest. Saada „Noorusmaa“ talitusele (aadress: Tallinna, Rataskaevu 22) tellijate nimed ja läpsed aadressid, ühtlasi teata oma nimi ja aadress ning soovitud asja nimetus ja number, siis saadetakse soovitud asi kohe Sulle. Vaata juhiseid teisel tehakiljel.

„Noorusmaa“ maksab 1/2-aastas 125.—, aastas 250.— marka.

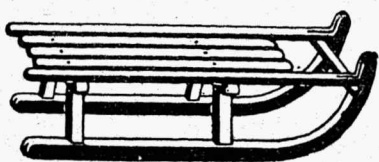
Nr. 1. Elektri taskulamp ühes batareiga. Saate **5 aastatellimist** ja teie omandate selle ülitarviliku asja.

Nr. 5. Ärataja laaukell. Saate **11 aastatellimist**, siis saate reguleeritud käiguga nägusa ärataja kella, mis igal ajal väga tarvilik.

Nr. 10. Reisisumadan kahe lukuga. Saate **19 aastatellimist**, siis saate suure sõitumadani, kuhu mahub ülikond ja kõik reisil tarvilik varustus.

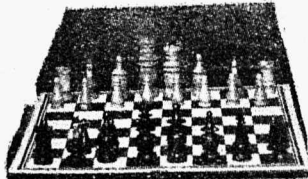
Nr. 12. Spordikelk kahele inimesele. Jumalik riist talvel kelgumisel sõitmiseks. Saate **22 aastatellimist**, siis saate kelgu, ning teil pole kunagi enam tarvis kelgumäele minnes kelgu eest türi maksa.

Nr. 2. Soome nuga (puss), tera pikkus 9,5 cm. (Naistele väike perlmutteri peaga, tera 4,5 cm.). Saate **6 aastatellimist** ning teile saadetakse mõnus tarberii.

Nr. 6. Raadio detektorvastuvõtja. Saate **12 aastatellimist**, siis saate kõige moodsama detektori, millega võib kuulata peale Tallinna saatejaama veel Helsingi ja Leningradi jaamu.

Nr. 3. Malendid, lakeeritud, ühes malelauga. Saate **7 aastatellimist**, selle eest saate kõige kultuursema mängu vahendid.

Nr. 4. Piltpostkaartide album 200 kaardi tarvis. Saate **8 aastatellimist**, ja teie saate suure nägusa albumi.

Nr. 8. Kingad, kerged, paremat jagu tennis kingad, saab see, kes saadab **16 aastatellimist**.

Nr. 7. Uisud saab igatks, kes saadab **14 aastatellimist**.

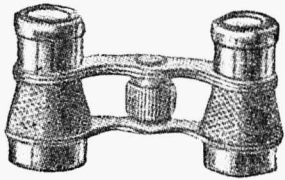
Nr. 9. Täidetav taskusulepea, kõrges väärtuses, kuldsulega. Saate **17 aastatellimist**, ja teie omandate selle ilipraktilise asja, ilma milleta ükski kultuurinimene toime ei tule.

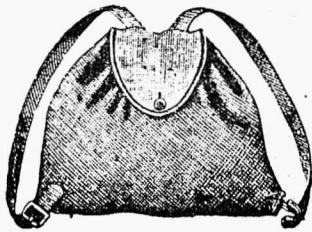
Nr. 11. Nahkmappi (portfelli) saab igatks, kes saadab **20 aastatellimist**.

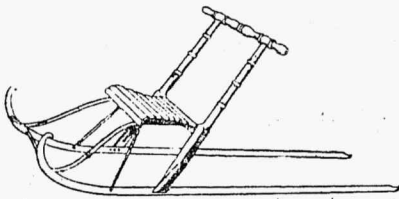
Nr. 15. Jalgpalli või gitarri 7 keelega, lakeeritud kaseest saab igatks (omal valikul), kes saadab **25 aastatellimist**.

Nr. 13. **Teatri binokkel.** Mõnus riist jalutuskäigul, huvireisil ja teatris. Saatke 23 aastatellimist, siis on ta teil käes.

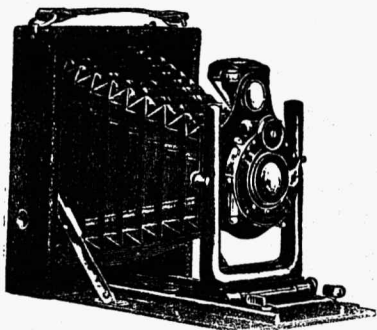
Nr. 14. **Reisieljakott,** tarvilik nii noorele kui vanale. Saatke 24 aastatellimist, ja teie saate ta endale.

Nr. 17. **Soome kelk** pikkade jalastega. Saatke 27 aastatellimist, siis saate selle mugava spordiabinõu.

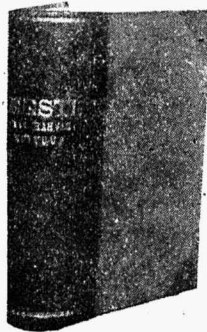

Nr. 18. **Braslet-kella,** reguleeritud käiguga ja vastutusega, saab igaüks, kes saadab 30 aastatellimist.

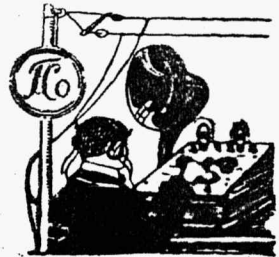

Nr. 20. **Päevapildiparaadi** 10×15 cm. kokkukäiva lootsaga ja metallkastiga saab igaüks, kes saadab 50 aastatellimist. Siis pole teil enam tarvis maksa päevapiltidele kallist tasu, vaid võite ise tiskuraha teenida piltide valmistamisega tuttavaile.

Nr. 16. **Suusad,** vähemalt 7 jalga pikad, ühes keppidaga saab igaüks, kes saadab 30 aastatellimist. Suusatamine on õilis sport. Suuskadel on mõnus libiseda üle sügava lume sõpru vaatama ja „temakesele“ kulla.

Nr. 19. **Koguteos Eesti** nahkköites. Saatke 40 aastatellimist, siis saate selle kultuurteose, mis ei tohi puududa ühegi tõsise eestlase laualt.

Nr. 21. **Lampaparaat** — raadiovastuvõtja ühelambiga universalaparaat, millega võib kuulata kõiki Euroopa saatetajamu. Saatke 75 aastatellimist, siis saate kultuuri suursaavutuse, millega võite kõiki Euroopa kontserte ja kõnesid omas kodus kuulata.

Nr. 22. **Jalgratas.** Saatke 160 aastatellimist, siis saate solidi spordi- ja liikumisvahendi.

Juhiseid.

Igaüks, kes käesoleva juhatuskirja järele „Noorusmaa“ tellimiste kogumise teel kavatseb mõnd asja autasuna omandada, peab silmas pidama järgmisi juhiseid ja nõudmisi:

1. Tellijate nimed ja täielikud postiaadressid tulevad kirjutada selgesti „Noorusmaa“ tellimiskaardile. Tellimiskaarte võib saada „Noorusmaa“ talitusest.
2. Kogutud tellimised tulevad alati ilma viivitusega talitusele tules anda.
3. Kogutud tellimisraha tuleb saata rahakaardiga (Tallinnas asujail tuua isiklikult) hiljemalt enne kalendri-aasta lõppu „Noorusmaa“ talituse. Enne tellimisraha kättesaamist ei anta autasu välja.
4. Ühes viimase rahasaadetisega tuleb teatada soovitava asja nimetust ja number käesoleva juhatuskirja järele.
5. „Noorusmaa“ talitusele saadetavast tellimisrahast ei tohi mingisuguseid protsente ja saatkuluid maha arvata.
6. Iga aastatellimise aset võib täita kahe poolaasta tellimisega.
7. Erakordselt võib „Noorusmaa“ talitus anda auhinnaasaja soovil selles juhatuskirjas nimetatud asja asemel mõne teise siin nimetatamata samaväärtusliku asja.
8. Kui mõni kogub sellase arvu tellimisi (üle 20-mne), mille kohta käesolevas juhatuskirjas pole ühtki asja autasuks ette nähtud, siis määratakse talle autasu igakordsel kokkuleppel „Noorusmaa“ talitusega.

Kirjuta oma sugulasile, sõpradele, tuttavale ja palu neid tellida.

Põdra lugemistubades ja ooteruumides viibijate poole, käi avalikes kohtades tellimisi kogumas.

Pea veel meele, et iga tellimiste koguaja võtab „Noorusmaa“ talituse korraldusel osa noorusmaalaste „võidulennust ümber maa-kera“, mis on ligemalt seletatud „Noorusmaa“ käesolevas numbris.

ÜHELGI NOOREL EI TOHI PUUDUDA NOORUSMAA HÄÄD RAAMATUD

NOORUSMAA JUTUKIRJASTIK.

Nr. 1.	Ch. Dickens: Kilik koldel	Hind 100 mk.
Nr. 2.	Jack London: Põlev laev	" 25 "
Nr. 3.	K. Hänninen: Jäämere kangelane .	" 100 "
Nr. 4.	J. Parijõgi: Laevapoisi päivilt . .	" 100 "
Nr. 5.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader tappis rebase	" 25 "
Nr. 6.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader päästis sõjaväe	" 25 "
Nr. 7.	A. Conan Doyle: Kuidas brigader vallutas Saragossa	" 25 "
Nr. 8.	A. Conan Doyle: Lugu üheksast preisi ratsaväelasest	" 25 "
Nr. 9.	A. Conan Doyle: Brigaderi viimne seiklus	" 25 "
Nr. 10.	Anna Brigader: Pöialpoiss	" 50 "

NOORUSMAA ELULOOKIRJASTIK.

Nr. 1.	M. Laarman: Tizian	Hind 25 mk.
Nr. 2.	M. Laarman: Rembrandt	" 25 "
Nr. 3.	E. Martinson: Beethoven. ,	" 50 "

NOORUSMAA

ILMUB ÜKS KORD KUUS

Tellimishind aastas 250 mk., pool-
aastas 125 mk., üksiknumber 25 mk.